

บทที่ 4

สภาพทางคาน เกษตรกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการศึกษาสภาพการ เกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แบ่งการศึกษาออก 4 ส่วน คือ สภาพทางกายภาพ การตั้งถิ่นฐานของประชากร เกษตร อาชีพ เกษตรกรรมและเกี่ยวเนื่อง และนโยบายของรัฐที่มีต่อการ เกษตร

1. สภาพทางกายภาพ

สภาพทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ สมรรถนะดิน สภาพน้ำผิวดิน พื้นที่ที่ได้รับการชลประทาน และการคมนาคมขนส่ง

1.1 สมรรถนะดิน

ที่ดิน เป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการ เกษตรกรรม ซึ่งประสิทธิภาพในการผลิตทางการ เกษตรจะถูกกำหนดโดยปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน สมรรถนะดิน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยอื่น ๆ จากการแบ่งสมรรถนะดินของกรมพัฒนาที่ดินได้แบ่งดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ 6 ประเภท ซึ่งประกอบด้วยดินหน่วยที่ 1, 2, 3, 7, 8 และ 9 มีรายละเอียดดังนี้

หน่วยที่ 1 พบบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอบางปะกง คิดเป็นพื้นที่ 132,812.5 ไร่ และจังหวัดปราจีนบุรีที่อำเภอบึงนครบุรีศอกกับอำเภอสรีมหาโพธิ์คิดเป็นพื้นที่ 125,000 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 257,812.5 ไร่ หรือร้อยละ 2.13 คุณสมบัติ เป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำเลว เกิดจากตะกอนของแม่น้ำและทะเลมาทับถมซึ่ง เหมาะที่สุดสำหรับปลูกข้าวในฤดูแล้ง ภูมิการชลประทานที่ดีสามารถปลูกพืชที่ใช้น้ำมัน (Oil Seed) และพืชอื่น ๆ บริเวณนี้มีความสามารถในการผลิตสูง (High) แต่จะต้องมีการชลประทานที่ดีและควบคุมน้ำได้ดี ดินหน่วยที่ 1 เหมาะสำหรับปลูกพืชทั้งต่อไปนนี้คือ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว งา และยาสูบ

หน่วยที่ 2 พบบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอสนามชัยเขต อำเภอนมสารคาม และอำเภอบางคลา บริเวณติดต่อกับจังหวัดปราจีนบุรี อำเภอบ้านโพธิ์ ทางทิศตะวันออก คิดเป็นพื้นที่ 296,875 ไร่ จังหวัดปราจีนบุรีที่อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอบ้านโคกปี่ อำเภอบางขันคคาม อำเภอวัฒนานคร อำเภอภินทรบุรี อำเภอสระแก้ว และอำเภออรัญประเทศคิดเป็นพื้นที่ 949,218.7 ไร่ และจังหวัดนครนายกที่อำเภอเมืองนครนายก และอำเภอบ้านนาคิดเป็นพื้นที่ 343,750 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 1,589,843.7 ไร่ หรือร้อยละ 13.15 คุณสมบัติเป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำเลว เกิดจากตะกอนของน้ำจืดและน้ำกร่อย เป็นดินที่เกิดก่อนหน่วยที่ 1 ซึ่งเหมาะสำหรับปลูกข้าวโคกดี ถ้ามีน้ำเพียงพอสามารถปลูกพืชโคกหลายครั้ง บริเวณนี้มีความสามารถในการผลิตค่อนข้างสูง (Moderately High) แต่จะคงมีระบบการชลประทานที่ดีและควบคุมน้ำโคกดี ทองใส่ปุ๋ยและปูนขาว (Lime) ดินหน่วยที่ 2 เหมาะสำหรับปลูกพืชกึ่งต่อไปนี้คือ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียวและละหุ่ง

หน่วยที่ 3 พบบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางคลา อำเภอบ้านโพธิ์ และอำเภอบางปะกง คิดเป็นพื้นที่ 929,687.5 ไร่ จังหวัดปราจีนบุรีที่อำเภอบ้านสร้าง อำเภอเมืองปราจีนบุรี คิดเป็นพื้นที่ 335,937.5 ไร่ และจังหวัดนครนายกที่อำเภอบ้านนา อำเภอองครักษ์ และอำเภอปากพลี คิดเป็นพื้นที่ 609,375 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 1,875,000 ไร่ หรือร้อยละ 15.51 คุณสมบัติเป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำเลวเกิดจากตะกอนของน้ำกร่อยที่มีความเป็นกรดสูง เป็นดินตะกอนเก่ากว่าหน่วยที่ 1 และ 2 ซึ่งเหมาะสำหรับปลูกข้าวโคกค่อนข้างดี (Moderately Well) และพืชไร่ บริเวณนี้มีความสามารถในการผลิตปานกลาง (Moderate) แต่จะคงมีระบบการชลประทานและการควบคุมน้ำที่ดี ทองใส่ปุ๋ยและปูนขาว (Lime) ดินหน่วยที่ 3 เหมาะสำหรับปลูกพืชกึ่งต่อไปนี้ คือ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง และละหุ่ง

หน่วยที่ 7 พบบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอสนามชัยเขตและ
อำเภอพนมสารคาม คิดเป็นพื้นที่ 1,152,312.5 ไร่ จังหวัดปราจีนบุรีที่อำเภอ
เมืองปราจีนบุรี อำเภอโคกปีบ อำเภอโกบมิตรบุรี อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอ
ประจันตคาม อำเภอสระแก้ว อำเภอวังนานคร อำเภออรัญประเทศและอำเภอ
ตาพระยา คิดเป็นพื้นที่ 2,484,375 ไร่ และจังหวัดนครนายกที่อำเภอเมือง
นครนายกคิดเป็นพื้นที่ 70,312.5 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 3,707,000 ไร่ หรือ
ร้อยละ 30.66 คุณสมบัติเป็นดินทรายถึงดินเหนียวที่มีการระบายน้ำดี เป็นดิน
ตะกอนเก่าหรือ เป็นดินที่เกิดจากการแตกตัวของหินบริเวณภูเขาหรือที่สูง ซึ่งเหมาะ
สำหรับปลูกพืชไร่และไม่ยืนต้น บริเวณนี้มีความสามารถในการผลิตปานกลางแต่จะ
ต้องใส่ปุ๋ย และสามารถควบคุมการพังทลาย (Erosion) ของดิน ดินหน่วย
ที่ 7 เหมาะสำหรับปลูกพืชดังต่อไปนี้ ปอ มันสำปะหลัง ข้าวโพด ฝ้าย ยาสูบ
ขางฟาง ละหุ่ง มะพร้าว ยางพารา ไม้ผล และถั่วเหลือง

หน่วยที่ 8 พบบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอสนามชัยเขต และ
อำเภอพนมสารคาม คิดเป็นพื้นที่ 753,937.5 ไร่ จังหวัดปราจีนบุรีที่อำเภอ
ตาพระยา อำเภอประจันตคาม อำเภอสระแก้ว อำเภอวังนานคร ถึงอำเภอ
วังน้ำเย็น อำเภอโกบมิตรบุรี และอำเภอเมืองปราจีนบุรี คิดเป็นพื้นที่ 3,515,625
ไร่ และจังหวัดนครนายก ที่อำเภอเมืองนครนายก คิดเป็นพื้นที่ 359,375 ไร่
รวมพื้นที่ทั้งหมด 4,628,937.5 ไร่ หรือร้อยละ 38.29 คุณสมบัติเป็นดินใน
ที่สูงพบเป็นหย่อม ๆ จะพบดินลูกรัง (Laterite) ขึ้นมาอยู่บริเวณผิวหน้า
ดิน ซึ่งดินหน่วยนี้ไม่เหมาะสำหรับใช้ปลูกพืช ยกเว้นในบางบริเวณสามารถปลูก
ยางพาราได้จากภูมิอากาศอำนวย บริเวณนี้มีความสามารถในการผลิตต่ำ ถ้าจะใช้
ต้องมีการใส่ปุ๋ยและสามารถควบคุมการพังทลาย (Erosion) ของดิน ดินหน่วย
ที่ 8 เหมาะสำหรับปลูกพืชดังต่อไปนี้ ยางพารา ไม้ผล

หน่วยที่ 9 พบบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทราแห่งเดียวที่อำเภอบางปะกง ที่ติดกับชายฝั่งทะเล คิดเป็นพื้นที่ 31,250 ไร่ หรือร้อยละ 0.26 คุณสมบัติเป็นดินเค็มที่มีเลนโคลนปนควย จะปรากฏทะเลสาบ บึงลุ่ม หาดทรายและกลุ่มทราย ซึ่งดินหน่วยนี้ไม่เหมาะสำหรับเพาะปลูก บริเวณนี้มีความสามารถในการผลิตค่า ถ้าจะใช้เพาะปลูกต้องมีการชะล้างและระบายน้ำออกเพื่อลดความเค็ม มีเขื่อนกั้นน้ำ และต้องสามารถควบคุมน้ำได้ บริเวณนี้นิยมใช้เลี้ยงกุ้งและปลา ดินหน่วยที่ 9 เหมาะสำหรับปลูกพืชดังต่อไปนี้ คือ ข้าว (จะต้องมีการปรับปรุงดิน) มะพร้าว

1.2 สภาพน้ำผิวดิน

ภูมิประเทศที่มีแหล่งน้ำข้อมีผลโดยตรงต่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมและการค้ารังชีพ และการที่มีทางน้ำไหลผ่านพื้นที่เกษตรกรรมข้อมสะท้อนให้เห็นถึงความชุ่มชื้นของดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก และนอกจากนี้ทางน้ำยังเป็น การขนส่งที่ประหยัดค่าขนส่ง เมื่อเปรียบเทียบกับ การขนส่งทางบก แต่การขนส่งทางน้ำพึ่งธรรมชาติมากกว่าทางรถยนต์หรือรถไฟ ทำให้เกิดความไม่สะดวกและใช้เวลา มากในการขนส่ง สำหรับในการวิเคราะห์ใช้ความยาวของเส้นทางน้ำที่มีน้ำตลอดปี ควบคู่กับค่าน้ำหนักความสำคัญต่อพื้นที่อำเภอ (เส้นทางน้ำตลอดปีจากแผนที่เล่มแสดง ทรัพยากรธรรมชาติของกรมแผนที่ทหาร และความยาววัดจากแผนที่การชลประทาน ของกรมชลประทาน) สำหรับความสำคัญนั้นให้คลองที่มีน้ำตลอดปีมีค่าน้ำหนักความ สำคัญเท่ากับ 1 แม่น้ำมีค่าน้ำหนักความสำคัญเท่ากับ 2 เพื่อใช้ในการจัดลำดับความ สำคัญของทางน้ำในแต่ละอำเภอ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอตามความสำคัญของทาง น้ำจากมากไปหาน้อยได้ 4 กลุ่ม (ดูตารางที่ 4)

1. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางน้ำมากกว่า .21000 ประกอบ 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางปะกง (.28888) อำเภอบ้านโพธิ์ (.25966) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (.25617) และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (.21808)

2. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางนาระหว่าง .07500 - .21000 ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอ บ้านสร้าง (.14570) อำเภอบางตลาด (.14008) อำเภอองครักษ์ (.13104) ถึงอำเภอราชสาส์น (.10000) และอำเภอเมืองปราจีนบุรี (.07836)

3. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางนาระหว่าง .03000 - .07500 ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ อำเภอ ศรีมหาโพธิ์ (.05437) อำเภอกบินทร์บุรี (.04639) อำเภอเมืองนครนายก (.04226) อำเภออรัญประเทศ (.03323) และอำเภอตาพระยา (.03000)

4. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางน่ายกกว่า .03000 ประกอบด้วย 10 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบ้านนา (.02489) อำเภอปากพลี (.02456) อำเภอพนมสารคาม (.01958) ถึง อำเภอนาดี (.01294) อำเภอวัฒนานคร (.01279) อำเภอสนามชัยเขต (.00875) อำเภอสระแก้ว (.00849) อำเภอประจันตคาม (.00658) อำเภอโคกปีบ (.00000) และถึงอำเภอวังน้ำเย็น (.00000)

1.3 พื้นที่ได้รับการชลประทาน

บริเวณที่ได้รับการชลประทานจากแผนที่แสดงโครงการชลประทานในภาคตะวันออก พ.ศ. 2522 พบว่ากระจายอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ของอนุภาค ได้แก่ ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำนครนายก ลุ่มน้ำปราจีนบุรีและลุ่มน้ำขนาดเล็กอื่น ๆ และเป็นบริเวณขนาดใหญ่ติดต่อกัน ทางคานตะวันตกของอนุภาคติดกับภาคกลางมีโครงการชลประทานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการนครนายก โครงการรังสิตไค้ โครงการท่าแห โครงการบางหลวง โครงการคลองคาน โครงการท่าลาด โครงการบางปะกง โครงการพระองค์เจ้าไชยานุชิต ซึ่งโครงการชลประทานต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในบริเวณสามจังหวัดของอนุภาค

สัดส่วนของพื้นที่ที่ได้รับการชลประทานต่อพื้นที่เกษตรกรรมที่ซึ่งวัดจากแผนที่ แสดงโครงการชลประทานสามารถแบ่งได้ 3 บริเวณ (ดูตารางที่ 8)

1. บริเวณที่มีพื้นที่ที่ได้รับการชลประทานต่อพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าร้อยละ 83 ประกอบด้วย 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอ บางคลา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอพนมสารคาม กิ่งอำเภอราชสาส์น อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอโคกปีบ อำเภอศรีมหาโพธิ์ และอำเภอกบินทร์บุรี อำเภอเมืองนครนายก อำเภอปากพลี อำเภอบ้านนา และอำเภอองครักษ์ ปรากฏว่าทั้ง 16 อำเภอที่กล่าวแล้ว มีอาณาเขตติดต่อกัน เป็นบริเวณใหญ่ และเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากโครงการชลประทานเนื่องจากโครงการชลประทานในทุ่งราบภาคกลาง

2. บริเวณที่มีพื้นที่ที่ได้รับการชลประทานต่อพื้นที่เพาะปลูกระหว่างร้อยละ 30 - 83 ประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอประจันตคาม อำเภอสระแก้ว และกิ่งอำเภอนาคี ปรากฏว่าทั้ง 3 อำเภอเป็นบริเวณที่อยู่ทางตอนเหนือของอนุภาค และเป็นเขตคนนำของแม่น้ำบางปะกง และลุ่มน้ำคลองน้ำใส

3. บริเวณที่มีพื้นที่ที่ได้รับการชลประทานต่อพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่าร้อยละ 30 ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต อำเภอกาพระยา อำเภอวังนานคร อำเภออรัญประเทศ และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น ปรากฏว่าทั้ง 5 อำเภอที่อยู่ทางด้านตะวันออกของอนุภาค มีอาณาเขตติดต่อกัน ประกอบกับบริเวณนี้เป็นบริเวณซึ่งอยู่ชายแดน และเป็นบริเวณที่มีการเปิดพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูก

1.4 การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งที่สะดวก เปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตออกจำหน่ายได้เอง ซึ่งจะช่วยให้ลดการเอาเปรียบจากพ่อค้า ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตเพิ่ม ในการวิเคราะห์ใช้เฉพาะเส้นทางรถยนต์เท่านั้นไม่ได้คำนึงถึง เส้นทางรถไฟ ทั้งนี้เพราะการขนส่งทางรถไฟใช้ในการขนส่งระดับภาค

มากกว่าในระดับอนุภาค และทางรถไฟไม่สามารถเข้าถึงไร่นาของเกษตรกรได้ โดยตรง สำหรับการวิเคราะห์ที่สำคัญของเส้นทางถนนกับความยาวของเส้นทางค่อพื้นที่อำเภอปี พ.ศ.2523 ซึ่งค่าความสำคัญของเส้นทางกำหนดโดยปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันตลอดปี ซึ่งจำแนกออกได้ 5 ระดับ คือ

ปริมาณการจราจร	0 - 300	คันต่อวัน	ค่าความสำคัญเท่ากับ	1
"	301 - 1500	"	"	2
"	1501 - 5000	"	"	3
"	5001 - 10000	"	"	4
และปริมาณการจราจรมากกว่า 10000	คันต่อวัน	"	"	5

สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอตามความสำคัญของเส้นทางรถยนต์ค่อพื้นที่อำเภอออกได้ 4 กลุ่ม อำเภอ (ดูตารางที่ 4) ได้แก่

1. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางรถยนต์ค่อพื้นที่อำเภอระหว่าง .04120 - .15000 ประกอบด้วย 11 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต (.04120) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (.06337) อำเภอสระแก้ว (.07680) ถึงอำเภอวังน้ำเย็น (.08056) อำเภอบ้านสร้าง (.09205) อำเภอวัฒนานคร (.10052) อำเภอประจันตคาม (.10169) ถึงอำเภอราชสาส์น (.10700) อำเภอปากพลี (.10704) ถึงอำเภอนาคี (.12569) และอำเภอพนมสารคาม (.12879)

2. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางรถยนต์ค่อพื้นที่อำเภอระหว่าง .15000 - .30000 ประกอบด้วย 3 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอกบินทร์บุรี (.21380) อำเภอตาพระยา (.24436) และอำเภอองค-รักษ์ (.28124)

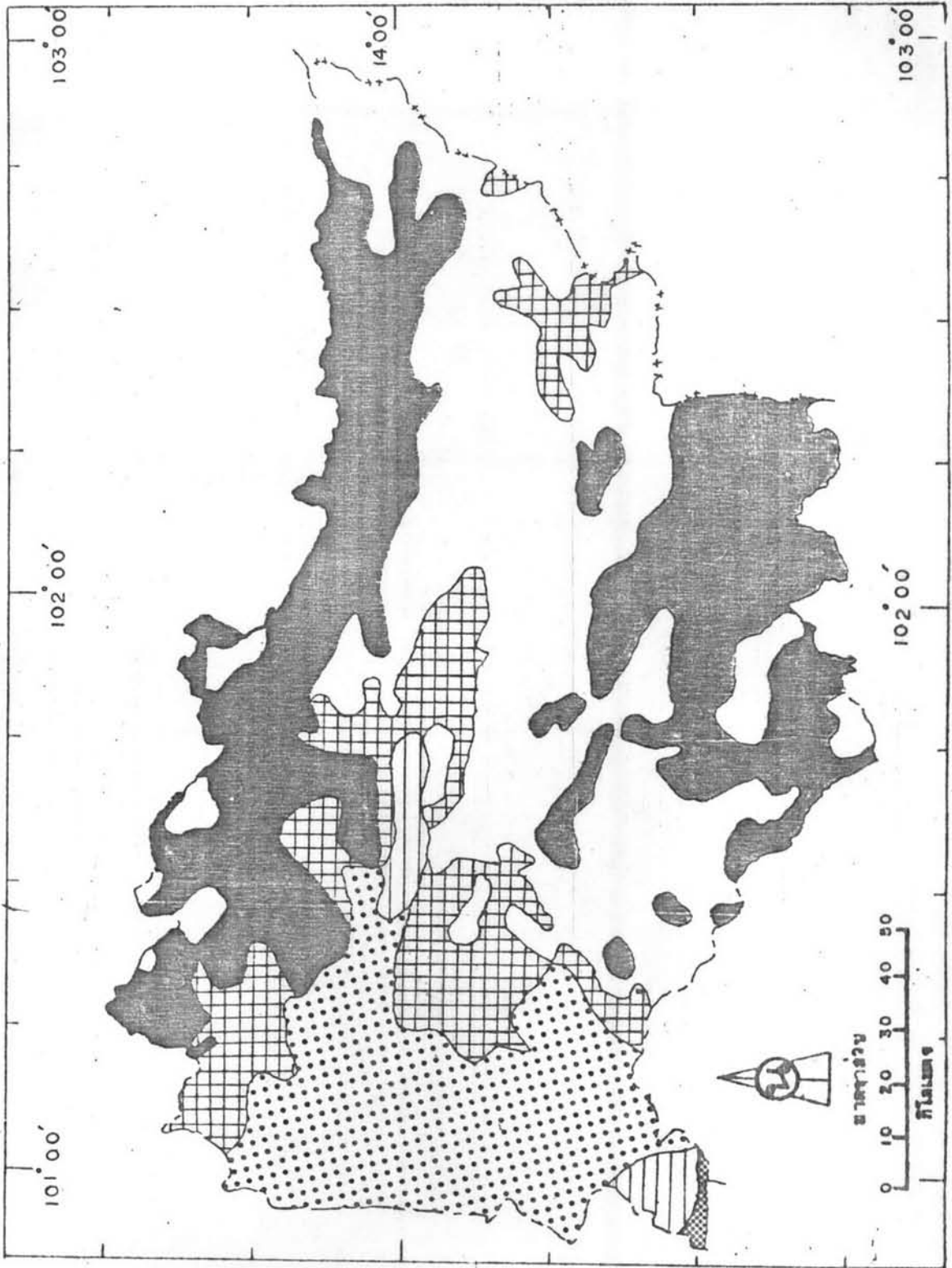
3. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางรถยนต์คอคอพื้นที่อำเภอระหว่าง .30000 - .50000 ประกอบด้วย 8 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอบางคลา (.30345) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (.31923) อำเภอเมือง นครนายก (.34578) อำเภอโคกปีบ (.35414) อำเภออรัญประเทศ (.36352) อำเภอบ้านโพธิ์ (.38237) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (.40987) และอำเภอบานนา (.42161)

4. กลุ่มอำเภอที่มีความสำคัญของเส้นทางรถยนต์คอคอพื้นที่อำเภอมากกว่า .50000 ขึ้นไป ประกอบด้วย 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี (.62496) และอำเภอบางปะกง (.65842)

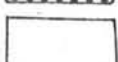

ตารางที่ 4 แสดงค่าความสำคัญของเส้นทางน้ำที่มีน้ำตลอดปีและเส้นทางรถยนต์ที่ใช้ได้
ตลอดฤดูหนาว ปี พ.ศ. 2523

เขตการปกครอง	ค่าความสำคัญของเส้นทางน้ำ ต่อพื้นที่อำเภอ	ค่าความสำคัญของเส้นทางรถยนต์ ต่อพื้นที่อำเภอ
เมืองฉะเชิงเทรา	.25617	.40987
บางคลา	.14008	.30345
บางน้ำเปรี้ยว	.21808	.06337
บางปะกง	.28888	.65842
บ้านโพธิ์	.25966	.38237
พนมสารคาม	.01958	.12879
สนมชัยเขต	.00875	.04120
กิ่ง ราชสาสน์	.10000	.10700
เมืองปราจีนบุรี	.07836	.62496
บ้านสร้าง	.14570	.09205
ประจันตคาม	.00658	.10169
โคกปีบ	-	.35414
ศรีมหาโพธิ์	.05437	.31923
กบินทร์บุรี	.04639	.21380
สระแก้ว	.00849	.01102
วัฒนานคร	.01279	.10058
อรัญประเทศ	.03323	.36352
ตาพระยา	.03000	.24436
กิ่ง นาคี	.01294	.12569
กิ่ง วังน้ำเย็น	-	.08056
เมืองนครนายก	.04226	.34578
ปากพลี	.02456	.10704
บ้านนา	.02489	.42161
องครักษ์	.13104	.28124
ภาค	.04647	.18169

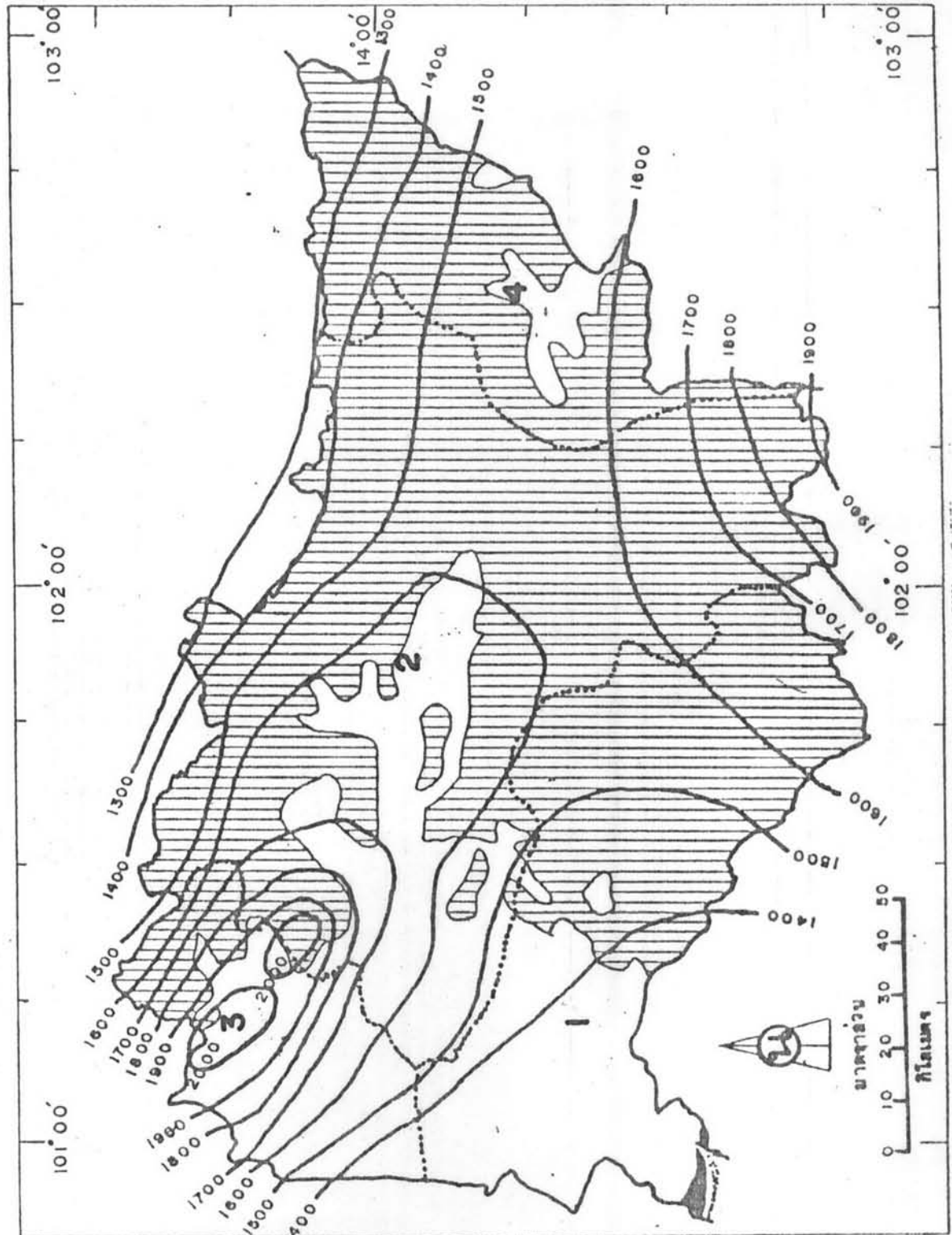
ที่มา กรมเจ้าท่าและกรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

แผนที่ 3 ลักษณะดินทางเกษตรกรรม

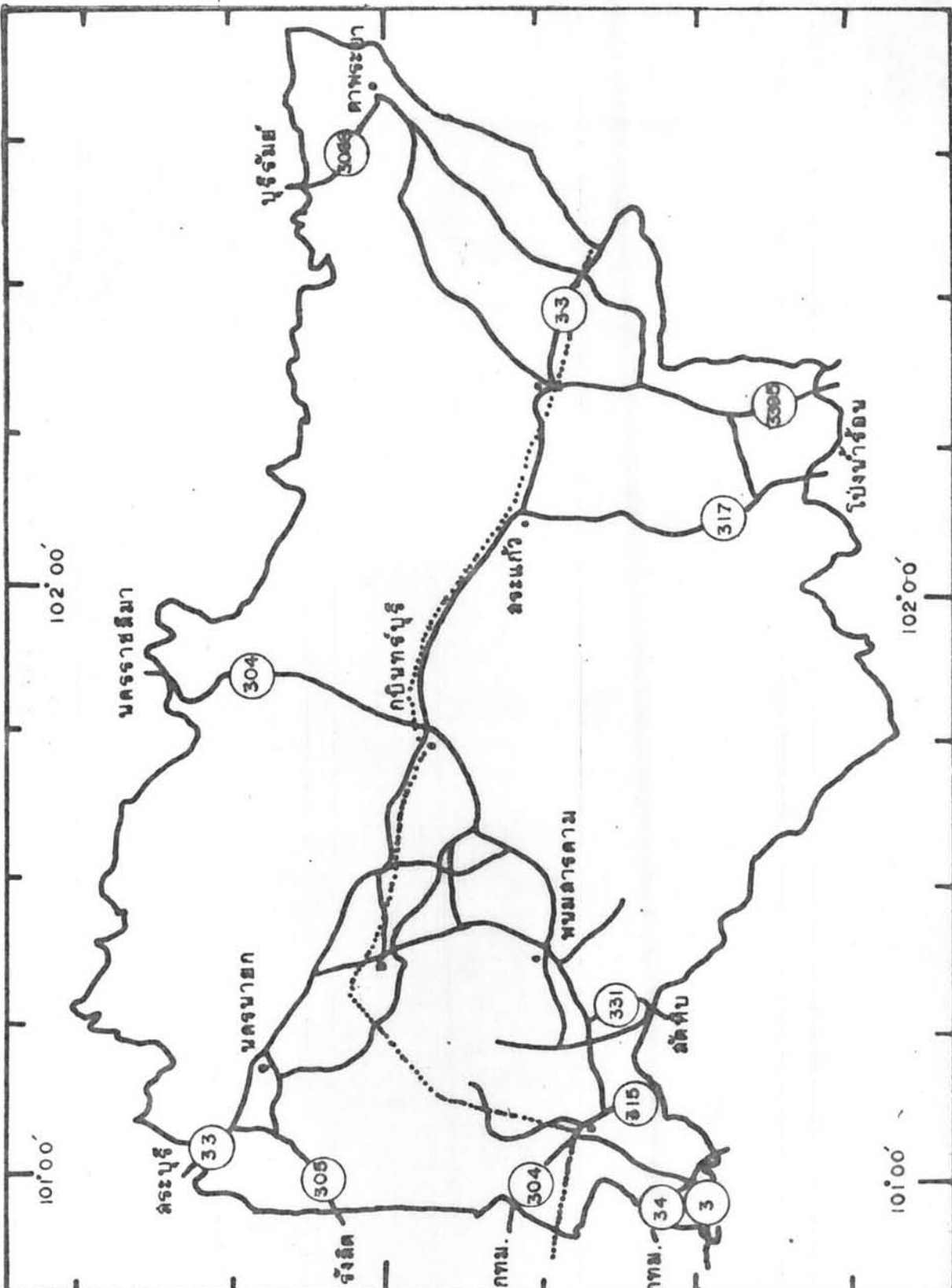
	หน่วยที่ ๑		หน่วยที่ ๓		หน่วยที่ ๔
	หน่วยที่ ๒		หน่วยที่ ๖		หน่วยที่ ๕

ที่มา กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผนที่ 4 **ลัทธิทางดานกายภาพ**

	ลักษณะดินที่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ ป่าไม้		ลักษณะดินที่เหมาะแก่การทำการทำนา-สวน
	แสดงเส้นปริมาณน้ำฝนเท่า		แบ่งเขตพื้นที่รับน้ำ
1	ลุ่มแม่น้ำบางปะกง	2	ลุ่มแม่น้ำปาดิน
3	ลุ่มแม่น้ำนครนายก	4	บริเวณทางทะเล อ่าวไทย

แผนที่ 5 แสดงเส้นทางคมนาคมสำคัญ (พ.ศ. 2523)

— ทางรถยนต์ ทางรถไฟ

ที่มา กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม

2. การตั้งถิ่นฐานของประชากร เกษตร

การเปลี่ยนแปลงของประชากร จำนวนประชากรมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพื้นที่ สภาพการใช้ที่ดิน สภาพการผลิต สภาพทางคมนาคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทางาน เกษตรกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีความจำเป็นจะต้องทราบถึงขนาดประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากร ความหนาแน่นของประชากร จำนวนครัวเรือน เกษตร ครัวเรือนที่ปราศจากที่ดิน ลักษณะการถือครอง และขนาดถือครอง

2.1 ขนาดของประชากร

จำแนกอำเภอตามจำนวนประชากรปี พ.ศ.2518 และ พ.ศ. 2523 สามารถจำแนกได้ 5 กลุ่ม โดยใช้เขตการปกครองปี พ.ศ.2518

กลุ่มที่ 1 อำเภอที่มีขนาดประชากรมากกว่า 75,000 คน ขึ้นไป ในปี พ.ศ.2518 มี 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสระแก้ว (91,660 คน) และ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (76,268 คน) ในปี พ.ศ.2523 มี 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสระแก้ว (118,804 คน) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (80,309 คน) และ อำเภอมินทร์บุรี (79,429 คน)

กลุ่มที่ 2 อำเภอที่มีขนาดประชากรระหว่าง 75,000 - 50,000 คน ในปี พ.ศ.2518 มี 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอมินทร์บุรี (74,504 คน) อำเภอพนมสารคาม (69,038 คน) อำเภอเมืองนครนายก (63,065 คน) อำเภอบางคล้า (59,014 คน) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (58,918 คน) และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (54,544 คน) ในปี พ.ศ.2523 มี 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมสารคาม (73,149 คน) อำเภอเมืองนครนายก (66,996) อำเภอบางคล้า (62,049 คน) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (56,286 คน) และอำเภอเมืองปราจีนบุรี (55,760 คน)

กลุ่มที่ 3 เป็นอำเภอที่มีขนาดประชากรระหว่าง 50,000-25,000 คน ในปี พ.ศ.2518 มีจำนวน 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านนา (47,838 คน) อำเภอบางปะกง (43,733 คน) อำเภอวิเศษนคร (42,762 คน) อำเภอองครักษ์ (41,886 คน) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (39,972 คน) อำเภออรัญประเทศ (37,156) อำเภอบ้านโพธิ์ (36,895 คน) อำเภอตาพระยา (36,004 คน) อำเภอประจันตคาม (35,888 คน) และอำเภอบ้านสร้าง (26,462 คน) ในปี พ.ศ.2523 มีจำนวน 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวิเศษนคร (48,590 คน) อำเภอบ้านนา (47,599 คน) อำเภอบางปะกง (41,803 คน) อำเภอองครักษ์ (41,227 คน) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (41,094 คน) อำเภออรัญประเทศ (40,831 คน) อำเภอประจันตคาม (37,643) อำเภอตาพระยา (37,603 คน) อำเภอบ้านโพธิ์ (36,556 คน) อำเภอสนามชัยเขต (31,713 คน) กิ่งอำเภอนาคี (27,934 คน) และอำเภอบ้านสร้าง (27,520)

กลุ่มที่ 4 เป็นอำเภอที่มีขนาดประชากรระหว่าง 25,000-10,000 คน ในปี พ.ศ.2518 มีจำนวน 3 อำเภอ ได้แก่ กิ่งอำเภอนาคี (24,087 คน) อำเภอปากพลี (23,276 คน) อำเภอสนามชัยเขต (20,390 คน) ในปี พ.ศ.2523 มีจำนวน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปากพลี (22,044 คน) อำเภอโคกปีบ (11,192 คน)

กลุ่มที่ 5 เป็นอำเภอที่มีขนาดประชากรต่ำกว่า 10,000 คนลงมา ในปี พ.ศ.2518 มีเพียงอำเภอเดียว ได้แก่ อำเภอโคกปีบ (9,578 คน) ในปี พ.ศ. 2523 ไม่มี

2.2 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรระดับอำเภอ พ.ศ.2518-2523

จากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรปี พ.ศ.2523 จากจำนวนประชากรปี พ.ศ.2518 สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่มอำเภอ ได้แก่ (ดูตารางที่ 5)

1. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มมากกว่าร้อยละ 13 ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต

(55.53) อำเภอสระแก้ว (29.61) อำเภอโคกปีบ (16.85) อำเภออรัญประเทศ (16.17) กิ่งอำเภอนาคี (15.87) และอำเภอวัฒนานคร (13.63)

2. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงในการเพิ่มระหว่างร้อยละ 2.00-13.00 ประกอบด้วย 9 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอกบินทร์บุรี (6.61) อำเภอพนมสารคาม (5.95) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (5.30) อำเภอ บางคลา (5.14) อำเภอประจันตคาม (4.89) อำเภอตาพระยา (4.44) อำเภอ บานสร้าง (4.00) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (3.19) และอำเภอศรีมหาโพธิ์ (2.82)

3. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดระหว่างร้อยละ 0 - 6.95 ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอขานนา (-.08) อำเภอบ้านโพธิ์ (-.92) อำเภอองครักษ์ (-1.57) อำเภอบางปะกง (-4.41) อำเภอปากพลี (-5.29) และอำเภอเมืองปราจีนบุรี (-5.36)

ทั้งอนุภาคมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรสุทธิ 73,128 คน หรือ ร้อยละ 7.24 เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่ม 81,151 คน และในทางลดลง 8,023 คน

2.3 ความหนาแน่นของประชากร

ความหนาแน่นของประชากร คือ การพิจารณาจากอัตราส่วนจำนวน ประชากรต่อขนาดของพื้นที่อำเภอโดยออกด้วยพื้นที่เขตเทศบาล สุขาภิบาล และป่าไม้ ซึ่งในปี พ.ศ. 2521 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนประชากร 1,064,966 คน มีพื้นที่ อำเภอโดยออกด้วยพื้นที่เขตเทศบาล สุขาภิบาลและป่าไม้ 14,624.29 กม.² ความ หนาแน่นของอนุภาค คือ 72.79 คนต่อกม.² สามารถแบ่งความหนาแน่นของประชากร ต่อพื้นที่อำเภอที่ออกด้วยพื้นที่เขตเทศบาล สุขาภิบาลและพื้นที่ป่าไม้ได้ 4 บริเวณ ได้แก่ (ดูตารางที่ 5)

1. บริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรมากกว่า 160 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางปะกง (213.22) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (211.97) และอำเภอบ้านโพธิ์ (168.22)

2. บริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 90-160 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี (133.87) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (127.78) กิ่งอำเภовังน้ำเย็น (117.76) อำเภอบางคลา (116.68) อำเภอบานนา (111.35) อำเภอเมืองนครนายก (108.83) และอำเภอศรีมหาโพธิ์ (99.35)

3. บริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 50-90 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วย 10 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอประจันตคาม (80.09) อำเภอบ้านสร้าง (77.80) อำเภอโคกปีบ (75.38) อำเภอองครักษ์ (72.09) กิ่งอำเภอนาคี (66.89) อำเภออรัญประเทศ (62.21) อำเภอกบินทร์บุรี (60.65) อำเภอสนามชัยเขต (56.38) อำเภอปากพลี (52.99) และกิ่งอำเภอราชสาส์น (52.86)

4. บริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอพนมสารคาม (43.94) อำเภอตาพระยา (42.67) อำเภอสระแก้ว (41.03) และอำเภอวัฒนานคร (26.25)

2.4 จำนวนครัวเรือน เกษตร

จากการจำแนกขนาดอำเภอตามจำนวนครัวเรือน เกษตรจากจำนวนครัวเรือน เกษตรปี 2523 ได้ 4 กลุ่ม (ดูตารางที่ 5)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีขนาดครัวเรือน เกษตรมากกว่า 7,500 ครัวเรือน
ขึ้นไปประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบินทร์บุรี (17,974) อำเภอสระแก้ว
(12,625) อำเภอพนมสารคาม (10,499) อำเภอบางคล้า (9,548) และอำเภอ
วัฒนานคร (9,321)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีขนาดครัวเรือน เกษตรระหว่าง 7,500 - 5,000 ครัว
เรือนประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น (7,445) อำเภอเมือง
นครนายก (7,188) อำเภอวังน้ำเปรี้ยว (6,864) อำเภอสนามชัยเขต (6,354)
อำเภอบ้านนา (5,675) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (5,640) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา
(5,545) และอำเภอตาพระยา (5,072)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีขนาดครัวเรือน เกษตรระหว่าง 5,000 - 2,500
ครัวเรือนประกอบด้วย 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี (4,822) อำเภอ
องครักษ์ (4,465) อำเภออรัญประเทศ (4,311) อำเภอบางปะกง (4,308) อำเภอ
ประจันตคาม (3,999) กิ่งอำเภอนาคี (3,885) อำเภอบ้านโพธิ์ (3,619)
อำเภอบ้านสร้าง (3,356) และอำเภอปากพลี (2,855)

กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่มีขนาดครัวเรือน เกษตรต่ำกว่า 2,500 ครัวเรือน มี
เพียง 2 อำเภอ คือ กิ่งอำเภอราชสาส์น (1,425) และอำเภอโคกปีบ (1,144)

2.5 ครัวเรือนที่ปราศจากที่ดิน

ครัวเรือนที่ปราศจากที่ดินสะท้อนให้เห็นถึงปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน
สภาพและช่วงระยะเวลาในการพัฒนาทางด้านการเกษตรกรรม จากสำมะโนเกษตรปี
พ.ศ. 2521 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปรากฏว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครัวเรือน
ที่ปราศจากที่ดิน 1,859 ราย หรือร้อยละ 1.61 ของจำนวนถือครองทั้งหมด ซึ่ง
สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้อัตราส่วนของครัวเรือนที่ปราศจากที่ดินต่อจำนวนถือ

ครองทั้งหมดได้ 4 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ (ดูตารางที่ 6)

1. กลุ่มที่มีอัตราส่วนของครีว เรือนที่ปราศจากที่คินน้อยกว่าร้อยละ .75 ประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอบ้านสร้าง (.25) อำเภอสนามชัยเขต (.41) อำเภอรัฐประเศ (.45) และอำเภอกบินทร์บุรี (.78)

2. กลุ่มอำเภอที่มีอัตราส่วนของครีว เรือนที่ปราศจากที่คินระหว่างร้อยละ .75 - 1.30 ประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น (.99) อำเภอตาพระยา (1.02) อำเภอสระแก้ว (1.04) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (1.21) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (1.22) ถึงอำเภอนาคี (1.23) และอำเภอประจันตคาม (1.30)

3. กลุ่มอำเภอที่มีอัตราส่วนของครีว เรือนที่ปราศจากที่คินระหว่างร้อยละ 1.30 - 1.75 ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอองครักษ์ (1.43) อำเภอบางคล้า (1.50) อำเภอเมืองนครนายก (1.60) อำเภอวัฒนานคร (1.67) และอำเภอศรีมหาโพธิ์ (1.68)

4. กลุ่มอำเภอที่มีอัตราส่วนของครีว เรือนที่ปราศจากที่คินมากกว่าร้อยละ 1.75 ประกอบด้วย 8 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอราชสาส์น (2.16) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (2.20) อำเภอบางปะกง (2.42) อำเภอปากพลี (2.48) อำเภอพนมสารคาม (3.05) อำเภอบ้านนา (3.38) อำเภอบ้านโพธิ์ (4.03) และอำเภอโคกปีบ (4.45)

2.6 ลักษณะการถือครอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนจากสำมะโนเกษตรปี พ.ศ. 2521 มีจำนวนถือครองทำการ เกษตรทั้งหมด 115,268 ครัวเรือน มีลักษณะการถือครองที่เช่า (ทั้งบางส่วนและทั้งหมด เพื่อทำการ เกษตร) 36,007 ครัวเรือนหรือร้อยละ 31.24

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้สัดส่วนของการถือครองลักษณะเช่าในการแบ่งสามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม ใดแก (ดูตารางที่ 6)

1. กลุ่มที่มีสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่าสูงกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ใดแก อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (74.77) อำเภอองครักษ์ (70.59) อำเภอบ้านโพธิ์ (62.58) อำเภอบางปะกง (58.48) และอำเภอบ้านสร้าง (58.32) เป็นกลุ่มอำเภอที่มีสัดส่วนของการถือครองลักษณะเช่าส่วนมากของอนุภาคบริเวณนี้เป็นเขตเกษตรกรรมเก่า และอยู่ทางตะวันตกของอนุภาคจัดอยู่ในเขตเกษตรกรรมที่ได้รับการชลประทานสูง

2. กลุ่มที่มีสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่าระหว่างร้อยละ 33 - 50 ประกอบด้วย 8 อำเภอ เรียงตามลำดับจากสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่าจากมากไปหาน้อย ใดแก อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (49.23) อำเภอปากพลี (47.64) อำเภอเมืองนครนายก (43.26) อำเภอโคกปีบ (42.33) กิ่งอำเภอราชสาส์น (39.27) อำเภอบ้านนา (36.68) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (35.63) และอำเภอบางคลา (33.01) เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของการถือครองลักษณะเช่าต่ำกว่ากลุ่มแรกแต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของอนุภาค เป็นอำเภอที่อยู่โดยรอบของกลุ่มแรก และเป็นเขตเกษตรกรรมค่อนข้างเก่า

ทั้งสองกลุ่มนี้เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลทางด้านการเกษตรกรรมจากภาคกลางมากกว่าอีกสองกลุ่มที่เหลือและมีการกระจายตัวอยู่ตามลุ่มน้ำสำคัญของอนุภาคลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำนครนายก

3. กลุ่มที่มีสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่าระหว่างร้อยละ 11 - 33 ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจากสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่าจากมากไปหาน้อย ใดแก อำเภอพนมสารคาม (22.33) อำเภอประจันตคาม (18.77) อำเภอกบินทร์บุรี (16.56) อำเภอสระแก้ว (15.59) อำเภอเมืองปราจีนบุรี

(12.32) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (11.87) กลุ่มนี้กระจายตัวอยู่ทางตอนกลางของอนุภาคอุษุมบริ เวลที่ เป็นแนวแบ่ง เขตพื้นรับน้ำของลุ่มน้ำบางปะกงและทะเลสาบเขมร

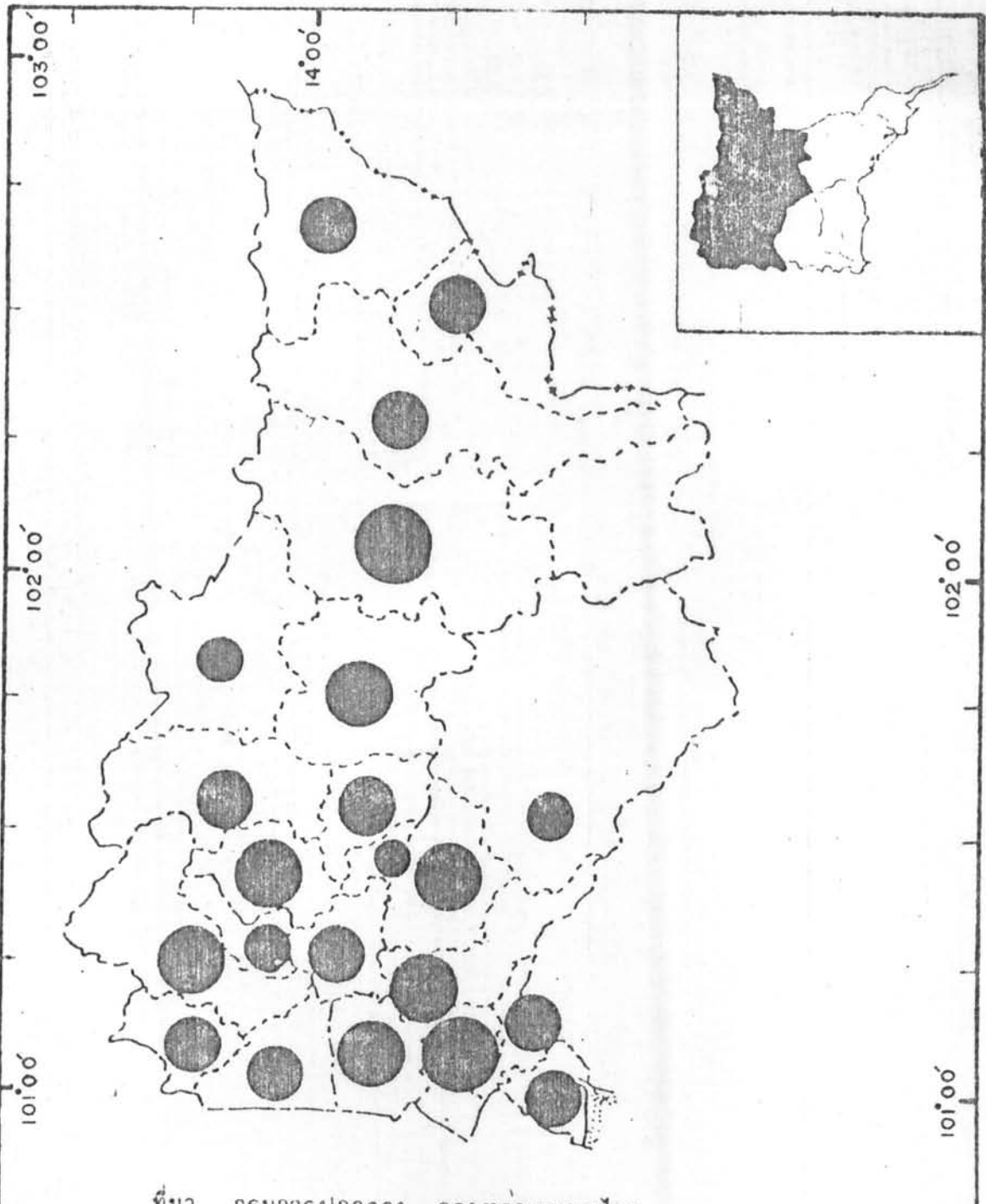
4. กลุ่มที่มีสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่านอยกวารอยละ 11 ประกอบ 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากสัดส่วนการถือครองลักษณะเช่าจากมากไปหานอย ได้แก่ อำเภอวัฒนานคร (9.87) กิ่งอำเภอนาคี (9.34) อำเภอสนามชัยเขต (9.17) อำเภออรัญประเทศ (7.57) และอำเภอตาพระยา (2.67) ซึ่งกลุ่มนี้จะอยู่ทางตะวันออกสุดของภาค เป็นเขตเกษตรกรรมใหม่ของอนุภาค

2.7 ขนาดการถือครอง

ขนาดถือครอง จากสำมะโนเกษตร ปี พ.ศ.2521 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ภาคตะวันออกตอนบนโดยเฉลี่ยทั้งอนุภาคมีขนาดถือครอง 35.28 ไร่ ซึ่งนับว่าอยู่ในขั้นที่สามารถทำรายได้พอแก่การดำรงชีพ ถ้ามีการใช้พื้นที่นั้นอย่างเต็มที่ และตลอดปีของการเพาะปลูก แต่ทั้งอนุภาคสามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดปีการเพาะปลูกเพียงร้อยละ 10.40 ของเนื้อที่เพาะปลูกในปี พ.ศ.2522 (เชื่อว่าในปี พ.ศ.2521 ก็ไม่แตกต่างไปจากนี้มากนัก) ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มขนาดการถือครองของอำเภอโดยใช้ค่าเฉลี่ยของภาค เป็นตัวกลางได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 6)

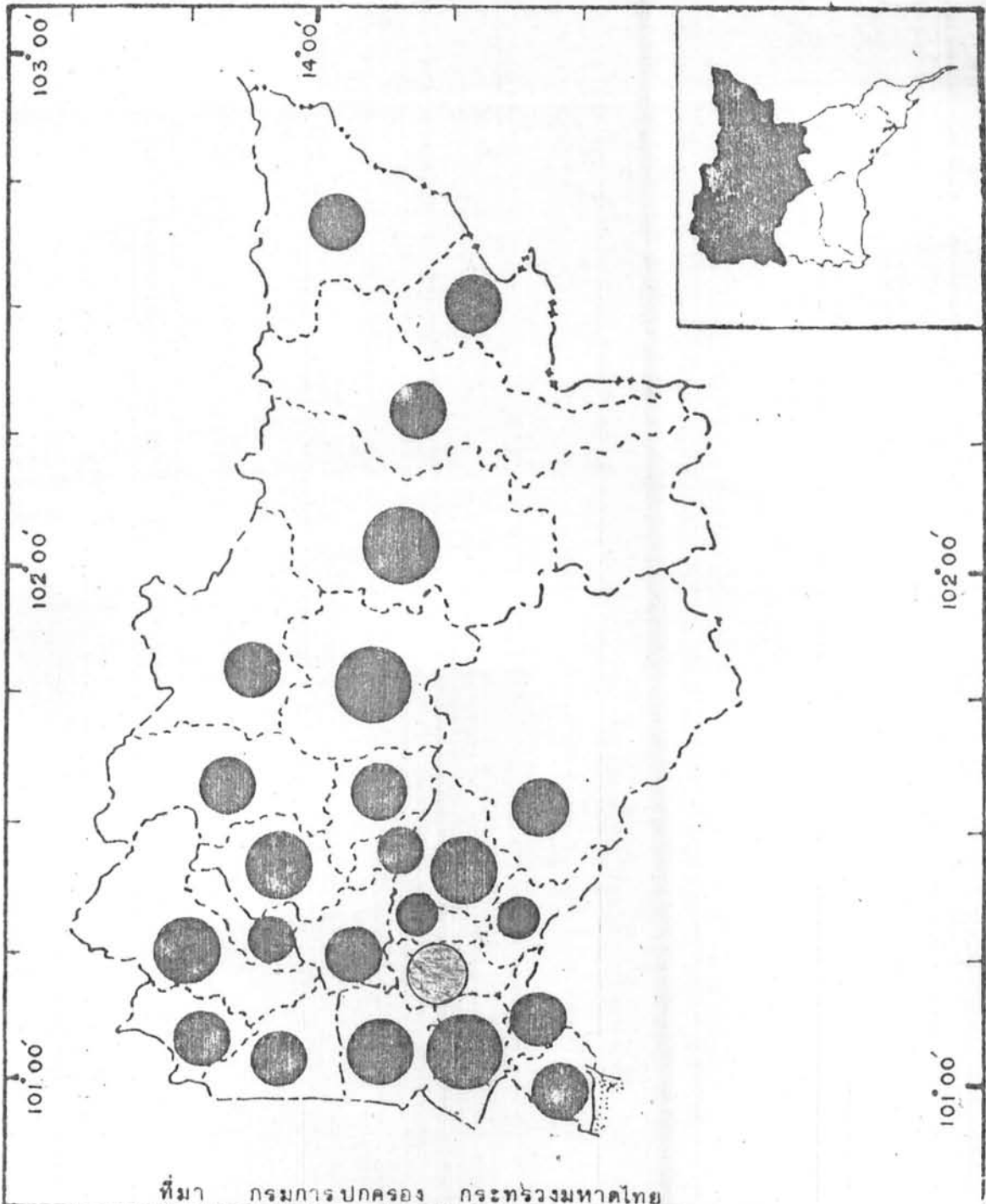
1. กลุ่มที่มีขนาดถือครองสูงกว่า 35.28 ไร่ มี 10 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหานอย ได้แก่ อำเภอองครักษ์ (55.18) อำเภอบางสร้าง (54.93) อำเภอวัฒนานคร (46.59) กิ่งอำเภอราชสาส์น (45.37) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (44.47) อำเภอกบินทร์บุรี (41.22) อำเภออรัญประเทศ (40.27) อำเภอสวีท่าโพธิ์ (37.85) อำเภอโคกโพธิ์ (37.42) และอำเภอสนามชัยเขต (37.17)

2. กลุ่มที่มีขนาดถือครองต่ำกว่า 35.28 ไร่ มี 14 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (26.45) ถึงอำเภอวังน้ำเย็น (26.73) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (27.04) อำเภอบางปะกง (27.53) อำเภอบานนา (28.86) อำเภอบ้านโพธิ์ (29.43) อำเภอบางคลา (29.85) อำเภอประจันตคาม (29.90) ถึงอำเภอนาคี (30.43) อำเภอเมืองนครนายก (30.50) อำเภอตาพระยา (30.86) อำเภอพนมสารคาม (31.63) อำเภอสระแก้ว (33.08) อำเภอปากพลี (35.08)

ที่มา กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

<p>แผ่นที่ 6</p>	<p>แสดงจำนวนประชากรนอกเขตเทศบาลและ ลูกาภิบาล ปี พ.ศ. 2518</p>										
<p> เขตประเทศ - - - - - เขตจังหวัด - · - · - เขตอำเภอ </p> <p> </p>	<p> </p> <table border="0"> <tr> <td>มากกว่า</td> <td>75,000</td> </tr> <tr> <td>75,000 -</td> <td>50,000</td> </tr> <tr> <td>50,000 -</td> <td>25,000</td> </tr> <tr> <td>25,000 -</td> <td>10,000</td> </tr> <tr> <td>น้อยกว่า</td> <td>10,000</td> </tr> </table>	มากกว่า	75,000	75,000 -	50,000	50,000 -	25,000	25,000 -	10,000	น้อยกว่า	10,000
มากกว่า	75,000										
75,000 -	50,000										
50,000 -	25,000										
25,000 -	10,000										
น้อยกว่า	10,000										
<p> กิโลเมตร 0 5 10 20 30 40 50 </p>	<p> อาจารย์ที่ปรึกษา รอมงคล รุ่งเรือง ดร. เกียรติ กระจุก ธีรดี นายจิ่งตฤณย์ งามศิริ </p>										

ที่มา กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

<p>แผ่นที่ 7</p>	<p>แสดงจำนวนประชากรนอกเขตเทศบาลและ ลูกาภิบาล ปี พ.ศ. 2523</p>
<p> เขตประเทศ - - - - - เขตจังหวัด - · - · - เขตอำเภอ </p> <p> </p>	<p> </p> <ul style="list-style-type: none"> มากกว่า 75,000 75,000 - 50,000 50,000 - 25,000 25,000 - 10,000 น้อยกว่า 10,000
<p> 0 5 10 20 30 40 50 กิโลเมตร </p>	<p> อาจารย์ที่ปรึกษา รอดาคดดรจารย์ ดร. เกียรติ จีระกุล นิสิต นายรังษิตนพ งามศิริ </p>

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนครัวเรือนเกษตร, ความหนาแน่น, จำนวนและการเปลี่ยนแปลงของประชากรนอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาลระหว่างปี พ.ศ. 2518-2523

เขตการปกครอง	จำนวนประชากร		กม		ครัวเรือนเกษตร พ.ศ. 2523	ความหนาแน่นของประชากรเกษตร ต่อพื้นที่อำเภอที่กั้นเขตเมือง และป่าไม้ พ.ศ. 2521 (กม/กม. ²)
	พ.ศ. 2518	พ.ศ. 2523	การเปลี่ยนแปลง			
			กม	ร้อยละ		
เมืองฉะเชิงเทรา	76,238	80,309	4,041	5.30	5,545	211.97
บางคูคา	59,014	62,049	3,035	5.14	5,548	116.68
บางน้ำเปรี้ยว	54,544	56,286	1,742	3.19	6,864	127.78
บางปะกง	43,733	41,003	-4,930	4.41	4,308	213.63
บ้านโพธิ์	36,895	36,556	- 339	.92	3,019	168.22
ถนนสารคาม	69,038	73,150	4,112	5.95	10,499	43.94
สุขาภิบาลเขต กิ่ง ราชดำเนิน	20,390	31,713	11,323	55.53	6,364	56.38
รวมทั้ง อำเภอถนนสารคาม					1,425	52.86
เมืองปราจีนบุรี	58,918	55,760	-3,158	5.36	4,022	133.87
บางทราย	26,262	26,520	1,058	4.00	3,356	77.30
ประจันตคาม	35,888	37,643	1,755	4.89	3,109	80.09
โคกขาม	1,578	11,112	1,614	10.25	1,144	75.35
เมืองโพธิ์	37,072	41,000	1,127	2.82	5,640	81.35
กบินทร์บุรี	74,594	71,421	4,125	6.61	17,074	60.65
สระแก้ว	91,661	118,004	27,144	29.61	12,025	41.93
วังน้ำครก	42,762	48,580	5,820	13.63	9,321	26.25
อรัญประเทศ	37,156	40,841	5,685	16.17	4,311	62.25
ตาพระยา	36,004	37,603	1,599	4.44	5,072	42.67
กิ่ง นาคี	24,087	27,934	3,847	15.87	3,085	66.89
กิ่ง วังน้ำเย็น		รวมทั้ง อำเภอสระแก้ว			7,445	117.76
เมืองนครนายก	63,065	66,006	3,931	6.23	7,188	108.33
ปากฉัตร	23,276	22,044	-1,232	5.29	2,059	52.99
บ้านนา	47,630	47,591	- 39	.00	5,675	111.35
องครักษ์	41,006	41,227	- 65	1.57	4,465	12.09
ภาค	1,010,238	1,086,147	75,409	7.46	140,069	72.79

ที่มา กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานส่งเสริมการเกษตรจังหวัดนครนายก, ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนถือครอง, ขนาดถือครอง, ลักษณะการถือครองและจำนวนถือครองที่ปราศจากที่ดินทำกิน ปี พ.ศ. 2521

เขตการปกครอง	จำนวนถือครอง					พื้นที่ถือครอง (ไร่)	ขนาดถือครอง (ไร่)
	ทั้งหมด	ลักษณะเช่า	รอยละ	ปราศจากที่ดิน	รอยละ		
เมืองฉะเชิงเทรา	7,095	3,493	49.23	143	2.20	187,630	26.45
บางคูดา	8,326	2,748	33.01	125	1.50	248,535	29.85
บางน้ำเปรี้ยว	6,131	4,584	74.77	75	1.22	272,654	44.47
บางปะกง	2,358	1,374	58.48	57	2.42	64,921	27.53
บางโพธิ์	3,870	2,422	62.58	156	4.03	113,905	29.43
พนมสารคาม	6,069	1,355	22.33	185	3.05	191,940	31.63
สุขสำราญ	3,655	335	9.17	15	.41	135,846	37.17
กิ่ง ราชสาส์น	1,296	509	39.27	28	2.16	63,330	45.37
เมืองปราจีนบุรี	4,967	612	12.32	60	1.21	134,318	27.04
บ้านสร้าง	3,258	1,900	58.32	8	.25	178,950	54.93
ประจันตคาม	3,910	734	18.77	51	1.30	116,925	29.90
โคกขาม	1,597	676	42.33	71	4.45	59,757	37.42
ศรีมหาโพธิ์	4,511	1,595	35.36	76	1.68	170,745	37.85
กบินทร์บุรี	8,601	1,424	16.56	63	.73	354,520	41.22
สระแก้ว	8,561	1,335	15.59	89	1.04	283,205	33.08
วัฒนานคร	5,927	585	9.87	99	1.67	276,138	46.59
อรัญประเทศ	4,520	342	7.57	22	.45	182,027	40.27
เขาพระยา	4,795	128	2.67	49	1.02	147,996	30.86
กิ่ง นาดี	3,417	319	9.34	42	1.23	103,967	30.43
กิ่ง วังน้ำเย็น	3,632	431	11.87	36	.99	97,268	26.78
เมืองนครนายก	6,484	2,805	43.26	104	1.60	197,791	30.50
ปากท่อ	2,664	1,269	47.64	66	2.48	90,464	35.08
บ้านนา	5,212	1,912	36.68	176	3.38	150,402	28.86
องครักษ์	4,412	3,115	70.59	63	1.43	243,473	55.18
ภาค	115,268	36,007	31.24	1,859	1.61	4,066,707	35.28

ที่มา สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำนะโนเกษตรจังหวัดนครนายก, ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา ปี พ.ศ. 2521

3. อาชีพ เกษตรกรรมและ เกี่ยว เนื่อง

อาชีพก่อกำเนิดเกิดการผลิตรายใดโดยตรงแก่เกษตรกรรม ซึ่งมูลค่าการผลิตรายใดในพื้นที่ย่อมเป็นที่มาของรายใดโดยตรงแก่เกษตรกรรม สำหรับรายใดทาง เกษตรกรรมแบ่งออกได้ 4 สาขา ได้แก่ สาขาสีกรรรม สาขาปศุสัตว์ สาขาประมง และสาขาป่าไม้ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรม เกษตร และอุตสาหกรรม เกี่ยว เนื่อง ซึ่ง เป็นที่มีของรายใดโดยทาง ออมแก่ เกษตรกรรม

3.1 วิธีการคำนวณมูลค่าผลิตภัณฑ์อำเภอ

วิธีการคำนวณมูลค่าผลิตภัณฑ์ในแต่ละอำเภอนั้นโดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัดและภาคของกองบัญชาการ ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรอบในการคำนวณ สาขาเกษตรกรรมได้ แยกคำนวณในแต่ละสาขา สาขาสีกรรรม คำนวณโดยใช้ปริมาณการผลิตของชาว และมันสำปะหลัง ซึ่ง เป็นพืช เศรษฐกิจหลักนำมาคิดเป็นมูลค่า จากนั้นนำสัดส่วน ของมูลค่าการผลิตรายใดของชาวและมันสำปะหลังของแต่ละอำเภอมาแบ่งออกจากมูลค่า ผลิตภัณฑ์สาขาสีกรรรมของจังหวัด สาขาปศุสัตว์ คำนวณโดยใช้จำนวนของสุกร โค กระบือ เป็ดและไก่ นำมาคิดเป็นมูลค่าของแต่ละประเภทและนำมาบวกกัน จากนั้นนำสัดส่วนของมูลค่าปศุสัตว์ในแต่ละอำเภอมาแบ่งออกจากมูลค่าผลิตภัณฑ์ สาขาปศุสัตว์ของจังหวัด สาขาประมง คำนวณโดยใช้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มา หาสัดส่วนและแบ่งออกจากมูลค่าการผลิตรายใดสาขาประมงของจังหวัด สาขาป่าไม้ คำนวณโดยใช้สัดส่วนของพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงโดยเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2514 ถึง พ.ศ. 2521 และนำมาแบ่งออกจากมูลค่าการผลิตรายใดสาขาป่าไม้ของจังหวัด สาขา อุตสาหกรรมและสาขาการค้าบริการ คำนวณโดยใช้สัดส่วนของแรงงานในแต่ละ สาขามาแบ่งออกจากมูลค่าการผลิตรายใดสาขาอุตสาหกรรม และสาขาการค้าและ บริการของจังหวัด

3.2 มูลค่าผลิตภัณฑ์อำเภอ

มูลค่าผลิตภัณฑ์อำเภอที่ได้จากการคำนวณ สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอตามมูลค่าผลิตภัณฑ์ ปี พ.ศ.2523 (ราคาคงที่ พ.ศ.2515) ได้ 3 กลุ่ม (ดูตารางที่ 7)

1. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มากกว่า 320 ล้านบาท ประกอบด้วย 10 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (977.60) อำเภอกบินทร์บุรี (460.44) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (435.38) อำเภอเมืองนครนายก (405.73) อำเภอพนมสารคาม (392.47) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (381.04) อำเภอบางปะกง (338.26) อำเภอบางคล้า (335.24) อำเภออรัญประเทศ (332.54) และอำเภอสระแก้ว (320.67)
2. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ระหว่าง 133-320 ล้านบาท ประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอวิเศษนคร (206.30) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (204.25) อำเภอองครักษ์ (189.35) อำเภอประจันตคาม (185.92) อำเภอบานโพธิ์ (162.65) อำเภอบานนา (155.44) และอำเภอบานสรวง (133.67)
3. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์น้อยกว่า 133 ล้านบาท ประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิ่งอำเภอนาคี (88.75) อำเภอสนามชัยเขต (88.57) อำเภอโคกปี่ (79.68) อำเภอตาพระยา (73.02) อำเภอปากพลี (59.88) กิ่งอำเภอราชสาส์น (39.63) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (25.82)

3.3 รายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตร

รายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตรของอนุภาคในปี พ.ศ.2523 คือ 2,920 บาท จังหวัดฉะเชิงเทรามีรายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตร 4,040 บาท

จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายกมีรายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตร 2,335 บาท 2,186 บาท ตามลำดับ ในระดับอำเภอสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้รายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตรในการแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ (ดูตารางที่ 7)

1. กลุ่มอำเภอที่มีรายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตรมากกว่า 4,500 บาท ประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (6,431) อำเภอบางปะกง (5,496) อำเภอโคกปีบ (4,742) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (4,567)

2. กลุ่มอำเภอที่มีรายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตรระหว่าง 4,500 - 2,500 บาท ประกอบด้วย 12 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอองครักษ์ (3,744) อำเภอบ้านสร้าง (3,684) อำเภอบ้านโพธิ์ (3,470) อำเภออรัญประเทศ (3,353) อำเภอบางคลา (3,230) กิ่งอำเภอนาคี (3,122) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (2,926) อำเภอพนมสารคาม (2,855) อำเภอกบินทร์บุรี (2,826) อำเภอสนามชัยเขต (2,638) อำเภอฉะฉานนคร (2,622) และกิ่งอำเภอราชสาส์น (2,599)

3. กลุ่มอำเภอที่มีรายได้เกษตรกรต่อหัวประชากร เกษตรน้อยกว่า 2,500 บาท ประกอบด้วย 8 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอปากพลี (2,140) อำเภอประจันตคาม (1,937) อำเภอเมืองนครนายก (1,832) อำเภอสระแก้ว (1,681) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (1,462) อำเภอตาพระยา (1,431) อำเภอบานนา (1,356) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (822)

3.4 สาขาการศึกษ

สาขาการศึกษ เป็นสาขาการผลิตที่มีสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มากกว่าสาขาเกษตรกรรมอื่น ๆ ในการศึกษาได้ใช้สภาพการใช้จ่ายเงิน การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูก ความถี่ของการใช้พื้นที่เพาะปลูก ความสามารถในการขยายพื้นที่เพาะปลูก

และข้าว เป็นปัจจัยพื้นฐานและการผลิตของ เกษตรกร

3.4.1 การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

การใช้พื้นที่ดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าร้อยละ 80¹ ใช้ในการปลูกข้าว แต่มีบางปีที่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนและราคาของพืชไร่ในแต่ละปี เพราะพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มคลื่นบางแห่งสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งปลูกข้าวและพืชไร่ ซึ่งพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับเหตุผลดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่จะเพิ่มขึ้นใกล้ชิดส่วนกับการลดลงของพื้นที่ป่าและพื้นที่ว่าง สำหรับพืชอื่น ๆ นั้น พื้นที่เพาะปลูกมีสัดส่วนไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของพื้นที่เพาะปลูกข้าวและพืชไร่ จึงไม่ขอนำมาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์และสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้สัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวพืชไร่ได้ 3 กลุ่ม

1. กลุ่มอำเภอที่มีสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่าร้อยละ 92 และพื้นที่ปลูกพืชไร่น้อยกว่าร้อยละ 3 บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ใช้พื้นที่ในการทำนาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มอำเภอที่ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำบางปะกง นครนายก และปราจีนบุรี เกือบทั้งหมด ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ประกอบด้วย 12 อำเภอ เรียงตามลำดับจากสัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวมากไปหาน้อย (ปี พ.ศ.2522) ได้แก่ อำเภอบานสร้าง (99.90) อำเภอองครักษ์ (99.56) อำเภอปากพลี (99.53) อำเภอบางปะกง (99.47) อำเภอบ้านโพธิ์ (99.18) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (98.88) อำเภอเมืองนครนายก (97.99) อำเภอบ้านนา (97.55) อำเภอประจันตคาม (97.52) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (96.54) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (96.49) และอำเภอตาพระยา (93.54) สำหรับอำเภอบางปะกง และอำเภอตาพระยาในบางปีมีพื้นที่

¹ แบบสำรวจระดับหมู่บ้าน ปี พ.ศ.2518 - 2520 - พ.ศ.2522, จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ปลูกข้าวค่าถาวรร้อยละ 92 ทั้งนี้เพราะอำเภอบางปะกงบางปีมีการทำไร่นาสวนผสมมาก ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวลดลง และอำเภอตาพระยาถ้าปีใดคืนฟ้าอากาศเอื้ออำนวยแก่การปลูกข้าว เกษตรกรจะปลูกข้าวมาก และในทางตรงกันข้าม ถ้าปีใดแห้งแล้ง เกษตรกรจะไถพื้นที่นาในบริเวณที่การชลประทานเขาไม่ถึง ไร่ในการปลูกพืชไร่

2. กลุ่มอำเภอที่มีสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวอยู่ระหว่างร้อยละ 54 - 92 และพื้นที่ปลูกพืชไร่ระหว่างร้อยละ 3 - 40 บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มคลื่นบางส่วนที่ราบลุ่มน้ำบางส่วน ประกอบด้วย 8 อำเภอ เรียงตามลำดับจากสัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวมากไปหาน้อย (ปี พ.ศ.2522) ได้แก่ อำเภออรัญประเทศ (89.21) อำเภอโคกปีบ (88.31) อำเภอบางคลา (75.84) อำเภอกบินทร์บุรี (73.95) อำเภอวิเศษนคร (70.00) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (67.07) อำเภอพนมสารคาม (60.53) และอำเภอสระแก้ว (54.73) และในทางกลับกัน อำเภอที่มีสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวน้อยและมีสัดส่วนของพื้นที่ปลูกพืชไร่เพิ่มขึ้น

3. กลุ่มอำเภอที่มีสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวน้อยกว่าร้อยละ 54 และพื้นที่ปลูกพืชไร่มากกว่าร้อยละ 40 บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มคลื่นมากกว่าที่ราบลุ่มแม่น้ำ ประกอบด้วย 2 อำเภอ เรียงตามลำดับจากสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอนาดี (47.41) และอำเภอสนมชัยเขต (30.47)

3.4.2 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูก

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูกของภาคตะวันออกบนระหว่าง พ.ศ.2518 และ พ.ศ.2522พบว่าพื้นที่เพาะปลูกของอนุภาคเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2518 ประมาณ 595,443 ไร่ หรือร้อยละ 15.75 การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูกของอนุภาคแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ เปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้น และ

เปลี่ยนแปลงในทางลดลง (ดูตารางที่ 8)

3.4.2.1 บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้น เป็นเขตเกษตรกรรมใหม่ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลูกคลื่นและที่สูง เป็นส่วนใหญ่ สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอตามสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูกจากปี พ.ศ.2518 ได้ 3 กลุ่ม

1. กลุ่มอำเภอที่มีการเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าร้อยละ 71 เรียงตามลำดับการเพิ่มจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอวังนาคคร (98.49) อำเภอสนามชัยเขต (91.86) และอำเภอตาพระยา (71.12) เป็นกลุ่มที่มีการเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด

2. กลุ่มอำเภอที่มีการเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกระหว่างร้อยละ 23 - 71 เรียงตามลำดับการเพิ่มจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอสระแก้ว (50.71) อำเภออรัญประเทศ (46.77) และอำเภอบินทร์บุรี (23.57)

3. กลุ่มอำเภอที่มีการเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่าร้อยละ 22 เรียงตามลำดับการเพิ่มจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอโคกปี่ (14.20) และอำเภอบานสร้าง (.18)

พบว่าอำเภอที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำอยู่ในกลุ่มอำเภอที่มีการเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกน้อยที่สุด ขณะที่กลุ่มอำเภอที่มีการเพิ่มของพื้นที่เพาะปลูกมาก มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลูกคลื่น

3.4.2.2 บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลง เป็นเขตเกษตรกรรมที่เก่าแก่ที่มีการเพาะปลูกมานาน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม สาเหตุที่ลดลง เป็นเพราะการขยายตัวของเขตเมืองและเขตอุตสาหกรรม สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอตามสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เพาะปลูกจากปี พ.ศ.2518 ได้ 2 กลุ่ม

1. กลุ่มอำเภอที่มีการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกไม่เกินร้อยละ 10 เรียงตามลำดับการลดลงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (.46) อำเภอบานนา (3.22) อำเภอพนมสารคาม (4.03) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (4.69) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (6.61) อำเภอองครักษ์ (7.45) และอำเภอบางปะกง (8.91)

2. กลุ่มอำเภอที่มีการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป เรียงตามลำดับการลดลงจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอประจันตคาม (10.05) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (10.23) และอำเภอปากพลี (16.26)

3.4.3 ความดีของการใช้พื้นที่เพาะปลูก

ความดีของการใช้พื้นที่เพาะปลูกสะท้อนให้เห็นถึงความสมบูรณ์แบบของระบบการชลประทานที่มีน้ำเพียงพอแก่การเพาะปลูกในฤดูแล้ง มีการใช้แรงงานอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นการลดการว่างงานแฝงอย่างดีที่สุดหรือช่วยให้การอพยพแรงงานภาคเกษตรหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวเพื่อหางานทำในเขตเมืองลดลงหรือไม่มีเลย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงรายได้ของเกษตรกรและการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ เช่น การใช้ปุ๋ย เปลี่ยนพันธุ์พืช ตลอดจนเครื่องทุ่นแรงในการวิเคราะห์ใช้อัตราส่วนร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกพืชหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวต่อพื้นที่เพาะปลูก จากการสำรวจระดับหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2522 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปรากฏว่าพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 4,377,056 ไร่ มีการปลูกพืชหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว 455,375 ไร่ หรือร้อยละ 10.40 สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้อัตราส่วนร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกพืชหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวต่อพื้นที่เพาะปลูกได้ 4 กลุ่มอำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (ดูตารางที่ 8)

1. กลุ่มอำเภอที่มีการปลูกพืชหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวมากกว่าร้อยละ 60 ประกอบด้วย 2 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (63.80) และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (63.28)

2. กลุ่มอำเภอที่มีการปลูกพืชหลังฤดูการเก็บเกี่ยวระหว่าง
รอยละ 15 - 60 ประกอบด้วย 3 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่
อำเภอบางปะกง (27.57) อำเภอดงศรีภญ (22.43) และอำเภอบ้านโพธิ์
(15.57)

3. กลุ่มอำเภอที่มีการปลูกพืชหลังฤดูการเก็บเกี่ยวระหว่าง
รอยละ 4 - 15 ประกอบด้วย 3 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่
อำเภอสนามชัยเขต (8.56) อำเภอบางคลา (5.97) และอำเภอบ้านกรวด (5.49)

4. กลุ่มอำเภอที่มีการปลูกพืชหลังฤดูการเก็บเกี่ยวน้อยกว่า
รอยละ 4 ประกอบด้วย 16 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่
อำเภอเมืองปราจีนบุรี (3.57) อำเภอเมืองนครนายก (3.08) อำเภอสระแก้ว
(2.61) อำเภอปากพลี (2.38) อำเภอกบินทร์บุรี (1.93) กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น
(1.69) อำเภอวังนานคร (1.59) อำเภอโคกปี่ (1.42) อำเภอตาพระยา
(1.22) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (1.17) อำเภอพนมสารคาม (1.12) อำเภอพานา
(.65) กิ่งอำเภอนาคี (.40) อำเภอประจันตคาม (.20) อำเภออรัญประเทศ
(.07) และกิ่งอำเภอราชสาส์น (.01)

3.4.4 ความสามารถในการขยายพื้นที่เพาะปลูก (พื้นที่ว่างของประชากร)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่นอก เขต เทศบาลและสุขาภิบาล
จากกรมการปกครอง 12,143,971 ไร่ และจากแบบสำรวจระดับหมู่บ้านของสำนักงาน
สถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2522 มีพื้นที่เพาะปลูก 4,377,056 ไร่ และจากการ
พิจารณาความสามารถในการขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่นอก
เขตเทศบาลและสุขาภิบาลของอำเภอด้วยกันพื้นที่เพาะปลูกของอำเภอต่อจำนวนประ
ชากรเกษตร ปี พ.ศ.2522 ซึ่งในกรณีนี้เป็นการพิจารณาความสามารถในการขยาย
พื้นที่เพาะปลูก โดยมีค่าหนึ่งถึงชอกำจัดทางคณิตศาสตร์หรือการส่งวนพื้นที่ป่าไม้

ซึ่งปรากฏว่าทั้งอนุภาคที่มีพื้นที่ที่มีโคโรสอย 4.943 ไรต่อหัวประชากร เกษตร สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้พื้นที่ที่มีโคโรสอยต่อบุคคลได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ (ดูตารางที่ 8)

1. กลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ที่มีโคโรสอยน้อยกว่า 1,000 ไรต่อบุคคล ประกอบด้วย 3 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (.360) อำเภอบานโพธิ์ (.536) และอำเภอเมืองตะลุงเทรา (.648)
2. กลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ที่มีโคโรสอยระหว่าง 1,000 - 4,500 ไรต่อบุคคล ประกอบด้วย 9 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอบางปะกง (1.670) อำเภอบางสร้าง (1.735) อำเภอโคกขี้เฒ่า (2.007) อำเภอองครักษ์ (2.165) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (2.284) อำเภอบางนา (2.290) อำเภอบางคลา (2.519) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (2.840) และอำเภออรัญประเทศ (3.433)
3. กลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ที่มีโคโรสอยระหว่าง 4,500 - 8,500 ไรต่อบุคคล ประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก (4.656) อำเภอประจันตคาม (4.665) กิ่งอำเภอนาคู (5.346) อำเภอสนามชัยเขต (5.404) อำเภอโกสัมพีนบุรี (5.521) กิ่งอำเภอลำลูกกา (6.252) และกิ่งอำเภอราชสาส์น (7.470)
4. กลุ่มอำเภอที่มีพื้นที่ที่มีโคโรสอยมากกว่า 8,500 ไรต่อบุคคล ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอระแหง (8.873) อำเภอตาพระยา (9.500) อำเภอพนมสารคาม (10.025) อำเภอปากพลี (12.277) อำเภอวังน้ำเย็น (15.852)

3.4.5 ชาว : ปัจจัยพื้นฐานและการผลิตของ เกษตรกร

ผลผลิตข้าวเปลือก สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพดิน ประสิทธิภาพ
ในการผลิตของประชากร เกษตรกร รายได้และจำนวน เกษตรกรที่ครองที่ดิน การ
บริโภค การ เลือ้อำเภอของความชุ่มชื้นจากธรรมชาติ ความได้เปรียบของพื้นที่ตั้ง
ลักษณะพื้นผิวและความพร้อมของปัจจัยในการผลิต ซึ่งในการศึกษาใช้พื้นที่เพาะ
ปลูกข้าวปี พ.ศ.2522 คู่กับผลผลิตข้าว โดยเฉลี่ยต่อไร่ในระยะเวลา 3 - 5 ปี
ต่อประชากร เกษตรกรปี พ.ศ.2522 ปรากฏว่า ภาคตะวันออกเคยมีผลผลิตข้าว
เปลือก 1,341.43 กิโลกรัมต่อประชากร เกษตรกร สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอได้ตามแนว
การผลิตรายปีเฉลี่ยต่อหัวประชากร เกษตรกรได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ (ดูตารางที่ 8)

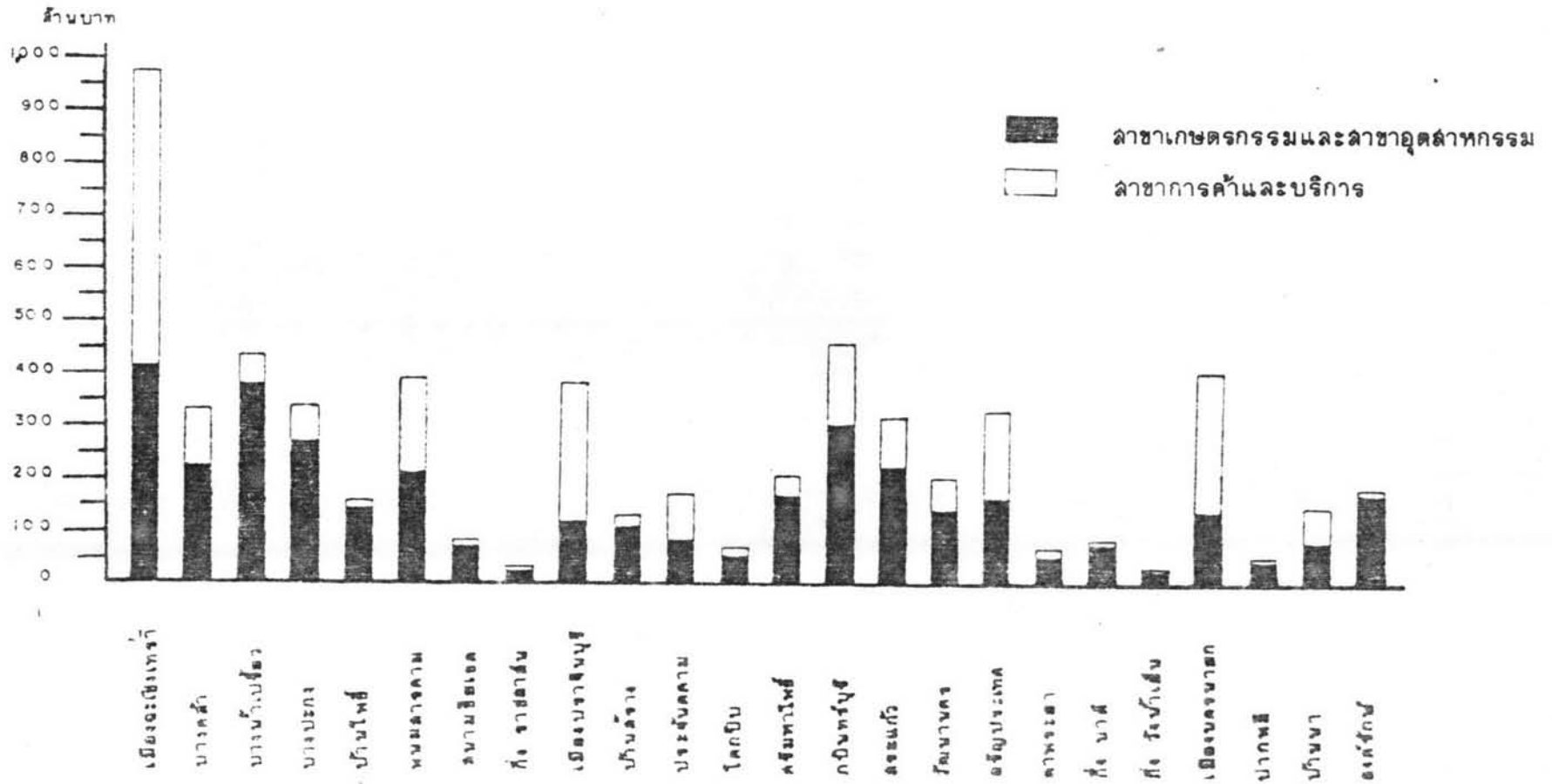
1. กลุ่มอำเภอที่มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อหัวประชากร เกษตรกร
มากกว่า 2,100 กิโลกรัมต่อบุคคลประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมาก
ไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (4,411.8) กิ่งอำเภอราชสาส์น (2,579.7)
อำเภอบ้านสร้าง (2,479.0) และอำเภอองครักษ์ (2,104.8)

2. กลุ่มอำเภอที่มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อหัวประชากร เกษตรกร
ระหว่าง 2,100 - 1,550 กิโลกรัมต่อบุคคล ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตาม
ลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางคลา (1,779.5) อำเภอเมืองระยอง
เทรา (1,747.8) อำเภอบ้านโพธิ์ (1,683.23) อำเภออรัญประเทศ (1,567.9)
และอำเภอโคกปีบ (1,551.4)

3. กลุ่มอำเภอที่มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อหัวประชากร เกษตรกร
ระหว่าง 1,550 - 1,000 กิโลกรัมต่อบุคคล ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตาม
ลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอวังนาคคร (1,213.0) อำเภอทับปดบุรี
(1,163.8) อำเภอปากพลี (1,146.18) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (1,111.2)
อำเภอประจักษ์คตคาม (1,085.8) และกิ่งอำเภอนาคี (1,083.9)

4. กลุ่มอำเภอที่มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อหัวประชากร เกษตรกร

แผนที่ 9 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์อำเภอปี พ.ศ. 2523 (ราคาคงที่ปี พ.ศ. 2515)

ที่มา: คัดแปลงจากกะออบัญชีประชาชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 7 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์อำเภอ ปี พ.ศ. 2523

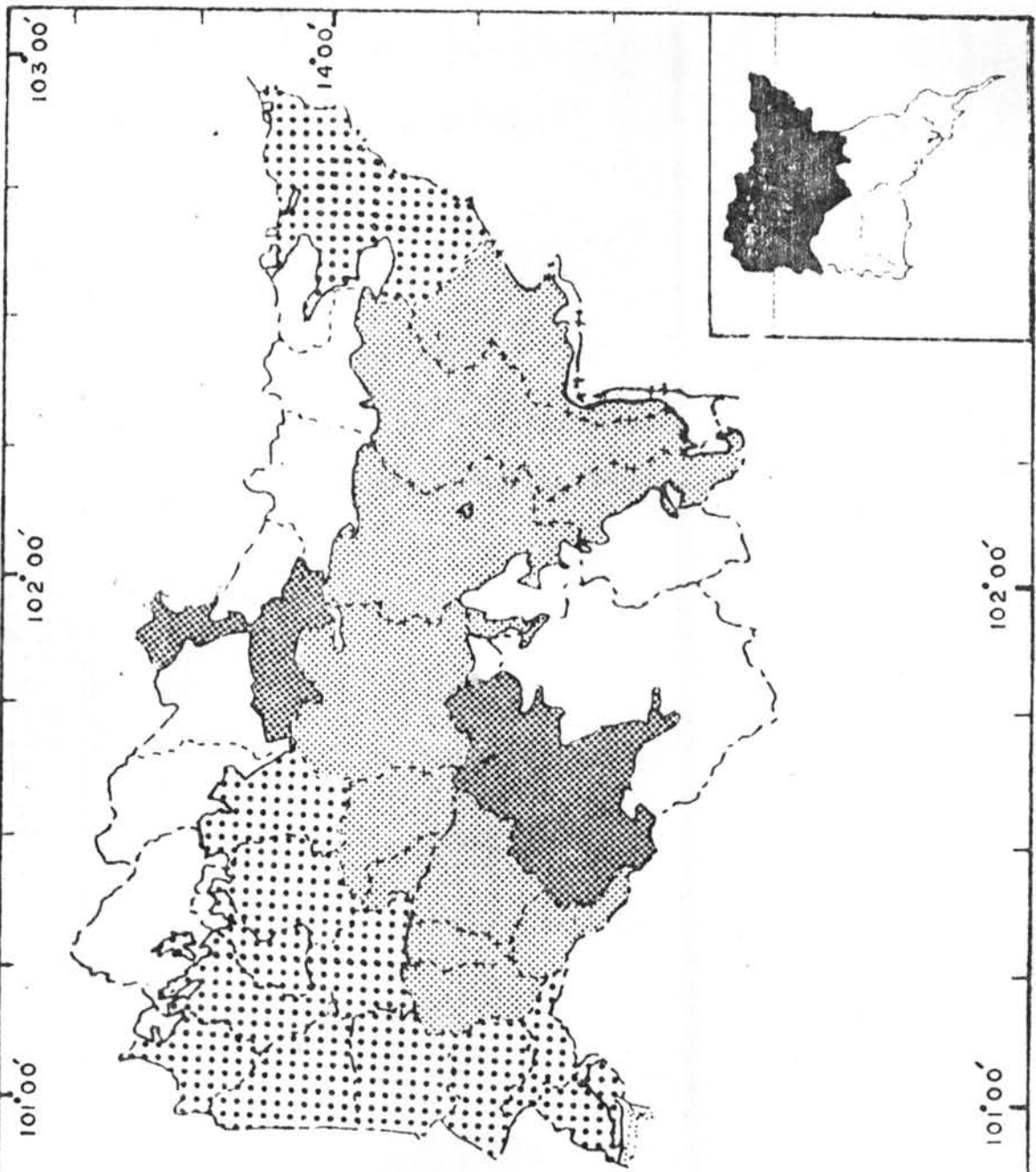
	มูลค่าผลิตภัณฑ์อำเภอ				รายได้อุตสาหกรรม (บาท)		รวม	
	รวม	สาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม		สาขาการค้าและบริการ		ประชากรเกษตร		ประชากรรวม
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
เมืองฉะเชิงเทรา	977.60	411.50	42.00	566.10	57.91	4,567	8,195	
บางคูดา	335.24	227.04	67.96	107.40	32.04	2,230	4,115	
บางน้ำเปรี้ยว	435.38	380.08	87.30	55.30	12.70	6,431	6,739	
บางปะกง	338.26	257.86	76.23	80.40	23.77	5,496	5,347	
บ้านโพธิ์	162.25	147.25	90.53	15.40	9.47	3,470	3,860	
พนมสารคาม	362.47	206.97	52.73	185.50	47.27	2,855	5,461	
สุนามชัยเขต	88.57	85.07	96.05	3.50	3.95	2,638	2,261	
กิ่ง ราชสาส์น	39.63	36.63	92.43	3.00	7.57	2,599	2,858	
เมืองปราจีนบุรี	381.04	118.94	31.21	262.10	68.79	1,462	4,565	
บ้านสร้าง	133.68	112.17	83.92	21.50	16.08	3,684	4,391	
ประจันตคาม	185.92	85.62	46.05	100.30	53.95	1,987	4,252	
โลกปิม	79.68	57.78	72.52	21.90	27.48	4,742	4,090	
ศรีมหาโพธิ์	204.25	170.25	83.35	34.00	16.65	2,926	4,669	
กบินทร์บุรี	460.44	300.54	65.27	159.90	34.73	2,826	5,094	
สระแก้ว	320.67	228.37	71.22	92.30	28.78	1,681	3,265	
วัฒนานคร	206.30	245.20	70.38	61.10	29.62	2,622	3,532	
อรัญประเทศ	332.54	164.14	49.36	168.40	50.64	3,353	6,033	
เขาพระยา	73.02	59.02	80.83	14.00	19.17	1,431	1,759	
กิ่ง นาดี	88.75	80.85	91.10	7.90	8.90	3,122	3,177	
กิ่ง -วังน้ำเย็น	25.82	24.92	96.51	.90	3.49	822	612	
เมืองนครนายก	405.73	148.03	36.48	257.70	63.52	1,832	5,187	
ปากท่อ	59.88	53.88	89.98	6.00	10.02	2,140	2,411	
บ้านนา	155.44	82.74	53.23	72.70	46.77	1,356	2,869	
องครักษ์	189.35	176.85	93.40	12.50	6.60	3,744	4,301	
ภาค	6,072.30	3,762.50	61.96	2,309.80	38.04	2,920	4,583	

ที่มา กองบัญชาการตำรวจสันติบาล สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 8 แสดงพื้นที่ที่ได้รับการชลประทาน, พื้นที่ปลูกพืชหลังฤดูการเก็บเกี่ยว, ผลผลิตข้าวเปลือกและพื้นที่ว่าง
ปี พ.ศ. 2522 และการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูก ระหว่างปี พ.ศ. 2518-2522

เขตการปกครอง	พื้นที่เพาะปลูก				ร้อยละของพื้นที่ เพาะปลูกที่ได้รับ การชลประทาน	ร้อยละของพื้นที่ เพาะปลูกที่มีการ ปลูกพืชหลังฤดูการ	ผลผลิตข้าวเปลือก ต่อประชากรเกษมกร (กก)	พื้นที่ว่าง ต่อ ประชากรเกษมกร 100 คน (ไร่)
	ปี พ.ศ. 2518		ปี พ.ศ. 2522					
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ				
เมืองฉะเชิงเทรา	185,267	176,578	-8,689	4.67	99.13	63.80	1,747.71	.640
บางคูคา	226,530	240,045	11,515	5.04	92.64	5.04	1,775.50	2.519
บางน้ำเปรี้ยว	276,939	275,667	-1,272	.46	90.39	63.20	4,411.00	.360
บางปะกง	64,853	59,077	-5,776	8.91	99.01	27.57	900.20	1.670
บ้านโพธิ์	111,465	114,145	2,680	2.40	99.03	15.57	1,603.23	.556
ทมาศารคาม	258,926	248,500	-10,426	4.03	88.25	1.12	824.13	10.029
สวนมดขี้เหล็ก	75,905	145,635	69,730	91.86	13.50	8.56	331.74	5.404
กิ่ง ราชดำเนิน	รวมกับอำเภอทมาศารคาม				96.60	.01	2,571.76	7.470
เมืองปราจีนบุรี	120,609	133,400	12,791	10.23	95.78	3.57	852.16	2.284
บ้านสร้าง	172,590	172,903	313	.18	98.59	5.49	2,471.02	1.739
ประจันตคาม	130,557	117,439	-13,118	10.05	44.65	.20	1,005.37	4.009
โคกขาม	53,751	61,304	7,553	14.20	97.20	1.42	1,551.40	2.107
กรีนนาโพธิ์	141,371	150,564	9,193	6.61	96.84	1.17	763.21	2.140
กบินทร์บุรี	213,332	362,470	149,138	23.57	83.71	1.33	1,163.02	5.521
สระแก้ว	373,616	560,851	187,235	50.11	41.37	2.61	060.76	1.073
วัฒนานคร	163,170	323,870	160,700	98.49	1.30	1.56	1,213.45	15.052
อรัญประเทศ	179,510	262,702	83,192	46.39	7.34	.07	1,507.99	3.433
ทมาศารคาม	104,802	179,471	74,669	71.12	12.44	1.22	041.75	1.501
กิ่ง ชาติ	72,475	113,476	41,001	42.77	41.18	.40	1,003.12	5.320
กิ่ง อ่างน้ำเย็น	รวมกับอำเภอสระแก้ว				1.07	1.07	231.03	0.212
เมืองนครนายก	119,005	204,247	85,242	2.33	99.45	3.00	1,111.21	4.050
ปากพลี	113,756	86,862	-26,894	16.26	90.54	2.38	1,146.10	12.277
บ้านนา	150,006	153,000	2,994	3.22	90.21	.03	178.12	2.210
องครักษ์	276,000	255,974	-20,026	7.45	05.20	22.43	2,104.07	2.101
ภาค	3,701,613	4,377,056	675,443	15.75	62.33	11.41	1,341.49	4.149

ที่มา สำนักงานสถิติแห่งชาติและกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่มา สำนักงานสถิติแห่งชาติ

<p>แผ่นที่ 10</p>	<p>แสดงการทำประโยชน์ทางกลีกรรรม (ในพื้นที่เพาะปลูกใหม่ 2522)</p>
<p> เขตประเทศ - - - - - เขตจังหวัด - · - · - เขตอำเภอ </p> <p> </p>	<p> สัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวและพืชไร่ / พื้นที่เพาะปลูก </p> <p> </p> <p> > 92% และ > 3% ระหว่าง 54-92% และ ระหว่าง 3-40% > 54% และ > 40% พื้นที่ป่าไม้ </p>
<p> กิโลเมตร 0 5 10 20 30 40 50 </p>	<p> อาจารย์ที่ปรึกษา รุ่งคำลตราจารย์ ดร. เกียรติ จีระกุล นิต นายรังฤกษ์ งามศิริ </p>

ระหว่าง 1,000 - 750 กิโลกรัมต่อบุคคลประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบ้านนา (974.9) อำเภอบางปะกง (900.2) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (892.1) อำเภอสระแก้ว (860.7) อำเภอตาพระยา (840.7) อำเภอพนมสารคาม (824.1) และอำเภอศรีมหาโพธิ์ (763.2)

5. กลุ่มอำเภอที่มีผลผลิตข้าวเปลือกต่อหัวประชากร เกษตรน้อยกว่า 750 กิโลกรัมต่อบุคคล ประกอบด้วย 2 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต (331.7) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (238.8)

3.5 สาขาปศุสัตว์

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ ไก่ เป็ด โค กระบือและสุกร ปรากฏว่าสัตว์เลี้ยงที่สำคัญของอนุภาค เป็นสัตว์ประเภทให้อาหาร คือ ไก่ เป็ด และสุกร เป็นส่วนมาก ส่วนประเภทใช้แรงงาน คือ โค และกระบือ นั้นมีจำนวนน้อย เพื่อความสะดวกในการศึกษาจึงจำแนกพวกสัตว์ปีก (ไก่และโค) พวกโคและกระบือ และพวกสุดท้ายคือสุกร

3.5.1 ปริมาณการเลี้ยงสัตว์ปีก (ดูตารางที่ 9)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในปี พ.ศ.2519 จำนวนสัตว์ปีกทั้งหมด 4,628,456 ตัว กระจายอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา 3,285,835 ตัว หรือร้อยละ 70.99 มีจำนวนการเลี้ยงมากที่สุด ที่รองลงมา ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก 863,226 ตัว หรือร้อยละ 18.65 และ 479,355 ตัว หรือร้อยละ 10.36 ตามลำดับ ในปี พ.ศ.2523 มีจำนวนสัตว์ปีกทั้งหมด 10,707,598 ตัว เพิ่มจากปี พ.ศ.2519 ถึงร้อยละ 131.94 กระจายอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

จากสำนักงานปศุสัตว์ เขต 2, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดฉะเชิงเทรา สำนักงานปศุสัตว์ปราจีนบุรี สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครนายก.

7,751,296 ตัว หรือร้อยละ 72.39 มีจำนวนการเลี้ยงมากที่สุดของอนุภาค ที่
 รองลงมา ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก คือ 2,456,551 ตัว
 หรือร้อยละ 22.94 และ 499,751 ตัว หรือร้อยละ 4.67 ตามลำดับ สำหรับการ
 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่เลี้ยงในช่วงปี พ.ศ.2519 - พ.ศ.2523 พบว่ามี
 2 จังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มมากกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของอนุภาค
 ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ
 184.56 และร้อยละ 135.90 จากปี พ.ศ.2519 ตามลำดับ และจังหวัดนคร
 นนายกซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มน้อยกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของอนุ
 ภาค คือร้อยละ 4.25 ปรากฏว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการเลี้ยงสัตว์ปีกมากที่สุด
 ของอนุภาครองลงมา ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายกตามลำดับ แ
 ะอย่างไรก็ดี ปริมาณการเลี้ยงสัตว์ปีกไม่ค่อยแน่นอน เพราะการเลี้ยงสัตว์ปีกนั้นขึ้น
 อยู่กับราคาของสัตว์ปีกและไข่ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับราคาของอาหารสัตว์ปีกและ
 โรคระบาดอีกด้วย

3.5.2 ปริมาณการเลี้ยงสัตว์โคและกระบือ (ดูตารางที่ 9)

ภาคตะวันออกตอนบน ในปี พ.ศ.2519 มีจำนวนโคและกระบือ
 ทั้งหมด 198,321 ตัว กระจายอยู่ในจังหวัดปราจีนบุรี 123,877 ตัว หรือร้อยละ
 62.46 มีจำนวนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดนคร
 นนายก 38,028 ตัว หรือร้อยละ 19.18 และ 36,416 ตัว หรือร้อยละ 18.36 ตาม
 ลำดับ ในปี พ.ศ.2523 มีจำนวนโคและกระบือทั้งหมดของอนุภาค 265,669 ตัว เพิ่ม
 จากปี พ.ศ.2519 ถึงร้อยละ 33.96 กระจายอยู่ในจังหวัดปราจีนบุรี 176,941 ตัว
 หรือร้อยละ 66.60 มีจำนวนการเลี้ยงมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดนครนายก
 และจังหวัดฉะเชิงเทรา 59,813 ตัว หรือร้อยละ 22.52 และ 28,915 ตัว หรือ
 ร้อยละ 10.88 ตามลำดับ สำหรับการเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่เลี้ยงในช่วงปี พ.ศ.

2519 - พ.ศ. 2523 พบว่ามี 2 จังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มมากกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของอนุภาค ไคแก จังหวัดนครนายกและจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 64.25 และร้อยละ 42.84 จากปี พ.ศ. 2519 ตามลำดับ และจังหวัดฉะเชิงเทรามีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทางลดลงร้อยละ 23.96 จากปี พ.ศ. 2519 สำหรับในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ ซึ่งมีการใช้รถไถนาแทนกระบือและโคจึงทำให้จำนวนของโคและกระบือมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา การเลี้ยงในอนุภาคจะเริ่มเปลี่ยนจากการเลี้ยงเพื่อใช้งานเป็นการเลี้ยงเพื่อการค้ามากขึ้น เพราะความได้เปรียบทางต้นทุนทางการคมนาคมและอยู่ใกล้ตลาด ทั้งกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกตอนล่าง

3.5.3 ปริมาณการเลี้ยงสุกร (ดูตารางที่ 9)

ภาคตะวันออกตอนบน ในปี พ.ศ. 2519 มีจำนวนสุกรทั้งหมด 174,535 ตัว กระจายอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา 116,878 ตัว หรือร้อยละ 66.97 มีจำนวนมากที่สุดของอนุภาค รองลงมาได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก 39,903 ตัว หรือร้อยละ 22.86 และ 17,754 ตัว หรือร้อยละ 10.17 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2523 มีจำนวนสุกรทั้งหมด 256,452 ตัว มีอัตราการเพิ่มจากปี พ.ศ. 2519 ถึงร้อยละ 46.93 กระจายอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา 191,795 ตัว หรือร้อยละ 73.79 มีจำนวนการเลี้ยงมากที่สุด รองลงมา ไคแก จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก 39,987 ตัว หรือร้อยละ 15.59 และ 24,670 ตัว หรือร้อยละ 9.62 ตามลำดับ สำหรับปริมาณการเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่เลี้ยงในช่วงปี พ.ศ. 2519-2523 พบว่ามีจังหวัดฉะเชิงเทราเพียงจังหวัดเดียวที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มมาก อัตราการเปลี่ยนแปลงของอนุภาคคือร้อยละ 64.10 จากปี พ.ศ. 2519 และอีก 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครนายกและจังหวัดปราจีนบุรี มีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มน้อยกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของอนุภาค คือ ร้อยละ 38.95 และร้อยละ

.21 จากปี พ.ศ. 2519 ตามลำดับ สุกกร เป็นสัตว์เลี้ยง เพื่อให้เนื้ออย่าง เดี่ยว
แตกต่างจากสัตว์ปีกที่ไ้ทั้ง เนื้อและไข่ หรือโคและกระบือที่ไ้ทั้ง เนื้อและแรงงาน
ปริมาณการ เลี้ยงสุกรขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด ราคาอาหารสุกรและราคา
ลูกสุกรที่จะนำมา เลี้ยง

3.5.4 สรุปรการแบ่ง เขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียง

จากการพิจารณาถึงสัดส่วนการ เลี้ยงสัตว์ปีก (เป็ดและไก่)
สุกรและสัตว์ที่ไ้แรงงาน (โคและกระบือ) ของแต่ละอำเภอ เนื่องจากสัตว์แค
ละประ เภทต้องการปัจจัยในการดำรงชีพแตกต่างกัน ประกอบด้วยและบริ เวลมี
ลักษณะธรรมชาติที่แตกต่างกัน จึงมีผลทำให้ความเหมาะสมแก่การ เลี้ยงสัตว์
แต่ละชนิดแตกต่างกันไป ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีก เป็นตัวกำหนดซึ่งขึ้นอยู่กับประ
ชากรที่ไ้ตั้งและความไ้เปรียบ เปรียบทางภูมิประ เทศและ เส้นทางคมนาคม กลไก
ของตลาด และความตองการของท้องถิ่นสามารถ แบ่ง เขตพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียง
ตอนบน โดยไ้ปริมาณการ เลี้ยงสัตว์ปีกเป็นหลักในการแบ่งไ้ 3 บริเวณ (ตาราง
ที่ 10)

1. บริเวณที่มีสัดส่วนการ เลี้ยงสัตว์ปีกมากกว่าร้อยละ 82
ซึ่งประกอบด้วย 18 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ไ้แก่ อำเภอบาง
ปะกง กิ่งอำเภอราชสาส์น อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอพนมสารคาม อำ
เภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอโคกปี่ อำเภอองครักษ์ อำเภอบ้านสร้าง
อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว กิ่งอำเภอวังน้ำ
เย็น กิ่งอำเภอนาคี อำเภอบานนา อำเภอปากพลี อำเภอประจันตคาม และ
อำเภออรัญประเทศ ปรากฏว่ามี 2 อำเภอที่มีการ เลี้ยง เป็ดมากกว่าการ เลี้ยง ไ้
ไ้แก่ อำเภอบางปะกง มีการ เลี้ยง เป็ดมากกว่าการ เลี้ยง ไ้ถึง 5.73 เท่า ทั้งนี้
เพราะการทำประมงน้ำเค็มที่ไม่ เหมาะแก่การนำออกสู่ตลาด และมีโรคจึงนำมาไ้
เป็นอาหารของ เป็ด เป็นการลดต้นทุนในการ เลี้ยง เป็ด และอำเภอบานนามีปริมาณ

การเลี้ยง เป็ดมากกว่าการเลี้ยงไก่ 1.09 เท่า ซึ่งการเลี้ยง เป็ดในเขตอำเภอ
 บรบือเป็นการเลี้ยงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยไซทองคำเป็นที่เลี้ยง ให้เบ็ดหาผล
 ผลิตที่หลงเหลือจากการเก็บเกี่ยวเป็นอาหาร โดยผู้เลี้ยงให้อาหารเสริมบาง ซึ่ง
 ปรากฏว่า อำเภอบานนามีการใช้พื้นที่เพื่อการเพาะปลูกหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ใน
 ปี 2522 ประมาณร้อยละ .65 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด อำเภอบานสร้างเป็น
 อำเภอที่มีการเลี้ยง เป็ดและไก่ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน เหตุผลก็เช่นเดียวกับอำเภอ
 บานนาและมีลักษณะพิเศษประการหนึ่ง เป็นบริเวณที่ลุ่มน้ำปราจีนบุรีบรรจบกับแม่น้ำ
 ขางปะกง และในฤดูแล้งน้ำเค็มขึ้นมาจากทะเลมาบรรจบกับน้ำจืดทางตอนใต้ของ
 อำเภอบานสร้าง ทำให้หาอาหาร เบ็ดอุดมสมบูรณ์จึงมีการเลี้ยงก็มากในบริเวณนี้
 เปรียบเทียบระหว่างสัดส่วนการเลี้ยงสุกรกับสัดส่วนการเลี้ยงโคและกระบือ ปรากฏ
 ว่ามีอำเภอที่มีการเลี้ยงสุกรมากกว่าโคและกระบือ ประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่
 อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกง อำเภอบาน
 โขทัย อำเภอพนมสารคาม อำเภอราชสาส์น อำเภอประจันตคาม และอำเภอ
 โคกปีบ อำเภอที่มีการเลี้ยงโคและกระบือมากกว่าสุกร ประกอบด้วย 10 อำเภอ
 ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบานสร้าง อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอภินทร
 บุรี อำเภอรัษฎาประเทศ อำเภอภาคี อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอปากพลี อำ
 เภอบานนา และอำเภอองครักษ์ ปรากฏว่า บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ราบลุ่มเสียเป็น
 ส่วนมาก ซึ่งมีการคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ มีตลาดขนาดใหญ่รองรับ
 ผลผลิตจากการเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่อยู่สองบริเวณ ได้แก่ กรุงเทพมหานครและภาค
 ตะวันออกตอนล่าง การที่ขนาดถือครองของเนื้อที่ทำกร เกษตรมีขนาดเล็ก จาก
 การแบ่งมรดก ทำให้การเพาะปลูกไม่คุ้มกับการลงทุน และแรงงานว่างงานมาก
 เกษตรกรจึงเลี้ยงสัตว์เพื่อลดต้นทุนการผลิต ปรากฏว่า อำเภอบางปะกงมีสัดส่วน
 การเลี้ยงสัตว์ปีกสูงที่สุดของภาค มีขนาดถือครอง 27.53 ไร่/ครัวเรือน ในขณะที่
 ที่ขนาดถือครองของภาคตะวันออกบน 35.28 ไร่/ครัวเรือน นอกจากนี้โรงงาน
 อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ตั้งอยู่ในบริเวณนี้ด้วย คือ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอ

บางปะกง อำเภออินทร์บุรี และอำเภอประจันตคาม

2. บริเวณที่มีสัดส่วนการเลี้ยงสัตว์ปีกระหว่างร้อยละ 73 - 82 ซึ่งประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอสระแก้ว อำเภอบางคลา และอำเภอวัฒนานคร ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่มากกว่าเป็ด ทั้งนี้เพราะความเหมาะสมทางด้านลักษณะภูมิประเทศ ในบริเวณนี้ เปรียบเทียบระหว่างสัดส่วนการเลี้ยงสุกรกับสัดส่วนการเลี้ยงโคและกระบือ ปรากฏว่าอำเภอบางคลามีการเลี้ยงสุกรมากกว่าการเลี้ยงโคและกระบือ เป็นแหล่งที่ตั้งเหมาะในการขนส่งทางน้ำ ซึ่งทางน้ำใช้ในการขนส่งขางเปลือก จึงทำให้โรงสีข้าวตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง มีผลทำให้การเลี้ยงสุกรอยู่ในแหล่งที่ขนส่งรำ ขาวเปลือก จากโรงสีมาเลี้ยงสุกรโคสะควก นอกจากนี้ขนาดถือครองของอำเภอบางคลา (รวมถึงอำเภอแปลงยาว) 29.85 ไร่/ครัวเรือน ซึ่งความได้เปรียบอีกประการหนึ่งของการเลี้ยงสุกร โคแก่ สุกร เป็นสัตว์ไchorะยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ 6 เดือน ใช้เนื้อที่ในการเลี้ยงขนาดเล็ก ไม่ต้องการเอาใจใส่มากเหมือนการเลี้ยงสัตว์ปีก และอำเภอที่มีการเลี้ยงโคกระบือมากกว่าการเลี้ยงสุกร ประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวัฒนานคร อำเภอสระแก้ว และอำเภอเมืองนครนายก ซึ่งปรากฏว่าส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงวัวโรงงาน มีขนาดถือครองโคและกระบือของอำเภอวัฒนานคร 3.09 ตัวต่อครัวเรือน เกษตร ซึ่งสูงกว่าอีก 2 อำเภอ ปรากฏว่า บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีความสูงของภูมิประเทศมากกว่าบริเวณแรกและเป็นบริเวณที่สะดวกแก่การคมนาคมทางบกมากกว่าทางน้ำ ทั้งนี้ยกเว้นอำเภอบางคลา ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มและการคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นเขตเกษตรกรรมเก่า-ใหม่ มีขนาดถือครองใหญ่กว่าบริเวณแรก

3. บริเวณที่มีสัดส่วนการเลี้ยงสัตว์ปีกระหว่างร้อยละ 76 - 45 ซึ่งประกอบด้วย 2 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต อำเภอตาพระยา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่มากกว่าเป็ด ทั้งนี้เพราะความเสียเปรียบทางด้านลักษณะภูมิประเทศที่ไม่เหมาะแก่การเลี้ยงเป็ด เปรียบเทียบ

ตารางที่ ๑ แสดงแนวโน้มและจำนวนการเลี้ยงสัตว์ปีก, โคและกระบือและสุกร
ในช่วงปี พ.ศ. 2519 - 2523

(ตัว)

	ฉะเชิงเทรา	ปราจีนบุรี	นครนายก	ภาค
จำนวนสัตว์ปีก (เป็ดไก่)				
พ.ศ. 2519	3,285,835	863,266	479,355	4,628,456
ร้อยละ	70.99	18.65	10.36	100.00
พ.ศ. 2523	7,751,296	2,456,551	499,751	10,707,598
ร้อยละ	72.39	22.94	4.67	100.00
การเปลี่ยนแปลง	4,465,461	1,593,285	20,396	6,079,142
ร้อยละ	135.90	184.56	4.25	131.34
จำนวนโคและกระบือ				
พ.ศ. 2519	38,028	123,877	36,416	198,321
ร้อยละ	19.18	62.46	18.36	100.00
พ.ศ. 2523	28,915	176,941	59,813	265,669
ร้อยละ	10.88	66.60	22.52	100.00
การเปลี่ยนแปลง	-9,113	53,064	23,397	67,348
ร้อยละ	23.96	42.84	64.25	33.96
จำนวนสุกร				
พ.ศ. 2519	116,878	39,903	17,754	174,535
ร้อยละ	66.97	22.86	10.17	100.00
พ.ศ. 2523	191,795	39,987	24,670	256,452
ร้อยละ	74.79	15.59	9.62	100.00
การเปลี่ยนแปลง	74,917	84	6,916	81,917
ร้อยละ	64.10	.21	38.95	46.93

ที่มา สำนักงานปศุสัตว์เขต 2 (ภาคตะวันออก)

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนปลูสัตว์ที่สำคัญ ปี พ.ศ 2523

เขตการปกครอง	จำนวน			โค - กระบือ			กัว	
	ตัวเล็ก		รวมละ	โค	กระบือ	รวมละ	ผู้กร	รวมละ
	เล็ก	โท						
เมืองฉะเชิงเทรา	234,123	4,060,631	17.10	631	561	1.2	67,654	2.11
บางคูคา	13,052	117,645	72.75	2,416	3,516	3.20	43,333	23.17
บางน้ำเปรี้ยว	20,000	65,000	31.25	805	2,635	3.65	4,805	5.10
บางปะกง	650,500	113,500	99.21	4	368	.05	5,670	.74
บ้านโพธิ์	75,533	830,200	97.24	1,520	1,059	.27	23,260	2.49
พนมสารคาม	5,000	1,355,474	97.65	4,100	4,651	.63	23,993	1.72
สุขนาถวีเขต	348	6,770	54.24	747	4,357	38.90	900	6.06
กิ่ง รามสาธิน	1,550	188,000	98.07	1,314	233	.80	2,180	1.13
เมืองปราจีนบุรี	4,000	270,000	94.88	5,600	5,700	3.91	3,500	1.21
บ้านสร้าง	80,000	80,100	95.07	3,100	2,995	3.62	2,212	1.31
ประจันตคาม	1,000	165,000	84.78	5,600	8,975	7.43	15,280	7.79
โลกไพบ	4,500	200,000	95.06	1,500	1,800	1.55	5,300	2.29
ศรีมหาโพธิ์	86,509	650,000	97.51	4,062	7,890	1.70	5,064	.79
กบินทร์บุรี	0,117	400,000	93.47	1,690	22,347	5.51	4,481	1.02
สระแก้ว	27,410	55,351	76.00	1,120	18,670	18.18	6,340	5.82
วัฒนานคร	12,500	105,300	73.91	9,868	27,200	23.26	4,500	2.83
อรัญประเทศ	10,052	60,551	82.74	6,985	5,483	14.61	2,262	2.65
ทูลกระษยา	5,672	16,663	49.07	7,310	13,847	47.59	1,521	3.34
กิ่ง นาดี	3,560	148,945	90.32	120	10,360	6.20	5,873	3.48
กิ่ง วังน้ำเย็น	4,710	56,320	91.20	870	2,440	4.95	2,580	3.85
เมืองนครนายก	14,165	67,581	76.70	1,470	13,710	14.26	9,532	8.95
ปากพลี	16,000	37,500	85.01	1,460	4,056	8.48	4,250	5.51
บ้านนา	91,360	03,792	80.81	655	13,571	7.21	7,842	3.98
องครักษ์	25,120	182,233	95.06	1,608	3,437	2.58	3,046	1.56
ภาค	1,402,962	9,304,636	95.35	65,974	179,869	2.19	276,278	2.56

ระหว่างสี่ส่วนการ เลี้ยงโคและกระบือ ปรากฏว่าการ เลี้ยงโคและกระบือมากกว่า การ เลี้ยงสุกร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการ เลี้ยงไว้เพื่อใช้งาน กรมสถิติการเลี้ยงโคและ กระบือของอำเภอคาพระยา 3.3 ตัวต่อครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งสูงกว่าอำเภอสนามชัยเขต ปรากฏว่า เป็นบริเวณที่มีความสูงของภูมิประเทศมากกว่าบริเวณแรกและ การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้ทางบก เป็น เขต เกษตรกรรมใหม่ สามารถขยายพื้นที่เพาะ ปลูกโคและ เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่อพยพเข้าไปอยู่ใหม่จึงไม่มีทุน เพียงพอที่จะใช้ เครื่องทุ่นแรง จึงมีการใช้แรงงานสัตว์ ประกอบกับขนาดถือครองขนาดใหญ่ การ เพาะปลูกยังใหม่ผลผลิตสูงกว่าการ ลงทุน

3.6 สาขาการประมง

การ ประมงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีการ ทำการ ประมงทั้งน้ำจืด และน้ำเค็ม ซึ่งประมงน้ำเค็มนั้นปรากฏว่า มีการทำการประมงแต่เฉพาะในจังหวัด ฉะเชิงเทรา โดยเฉพาะที่อำเภอบางปะกงเท่านั้น และในการศึกษาจึงทำการ ศึกษาเฉพาะการประมงน้ำจืด เท่านั้น

3.6.1 ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ (ดูตารางที่ 11 และ 12)

จากประมงจังหวัดของอนุภาค ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2519 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ 18,678 ตัน จังหวัดฉะเชิง เทราจับได้ 16,676 ตัน หรือร้อยละ 89.28 จังหวัดนครนายก จับได้ 1,446 ตัน หรือร้อยละ 7.74 และจังหวัดปราจีนบุรีจับได้ 556 ตัน หรือร้อยละ 2.98 และในปี พ.ศ. 2523 อนุภาคนี้มีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ 13,734 ตัน ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2519 ร้อยละ 26.47 จังหวัดฉะเชิง เทราจับได้ 12,187 ตัน หรือร้อยละ 88.73 ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2519 ร้อยละ 26.92 จังหวัดปราจีนบุรีจับได้ 1,068 ตัน หรือร้อยละ 7.78 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2519 ร้อยละ 92.09 และจังหวัด นครนายกจับได้ 479 ตัน หรือร้อยละ 3.49 ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2519 ร้อยละ

66.87

การประมงของอาศัยปัจจัยสังเสริมที่สำคัญ คือ ลักษณะภูมิประเทศและแหล่งน้ำ เช่นทางการคมนาคม กลไกตลาดและขนาดถือครอง จากการพิจารณาปรากฏว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้มากกว่าจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายกตามลำดับ ทั้งนี้เพราะจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความได้เปรียบจากด้านลักษณะภูมิประเทศมีบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง ซึ่งเป็นที่รวมของแม่น้ำนครนายกและแม่น้ำปราจีนบุรี ไหลออกสู่อ่าวไทยในอำเภอบางปะกง นอกจากนี้ยังมีทั้งคลองขุดและคลองธรรมชาติอีกมาก ซึ่งคลองและแม่น้ำเป็นแหล่งทำการประมงน้ำจืดที่สำคัญ และการที่ขนาดพื้นที่ถือครองทำการเกษตรค่อนข้างเล็ก เว้นเกษตรเล็ก จึงทำให้รายได้จากการเพาะปลูกไม่พอสำหรับใช้จ่าย จึงจำเป็นต้องเพิ่มรายได้และการประมงจึงเป็นทางหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องลงทุนสูง เท่ากับการเลี้ยงสัตว์ เพราะการประมงสามารถจับปลาน้ำจืดได้โดยไม่ต้องเพาะเลี้ยง ปรากฏว่าทุกจังหวัดมีสัดส่วนปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดโดยธรรมชาติมากกว่าการเพาะเลี้ยง ซึ่งทั้งอนุภาคในปี พ.ศ. 2521 มีปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดจากธรรมชาติร้อยละ 60.79 ของปริมาณที่จับได้ทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดฉะเชิงเทรา ร้อยละ 52.05 ซึ่งมากที่สุดใอนุภาค ในขณะที่จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก มีปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดจากธรรมชาติร้อยละ 6.85 และร้อยละ 1.89 ตามลำดับ และมีปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดจากฟาร์มเพาะเลี้ยงของอนุภาคร้อยละ 39.21 ของปริมาณที่จับได้ทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดฉะเชิงเทรา มีจำนวนฟาร์มเลี้ยงปลาเป็นอันดับ 4 ของประเทศ สามารถผลิตสัตว์น้ำจืดได้ถึงร้อยละ 37.91 ในขณะที่จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายกมีปริมาณการจับสัตว์น้ำจืดจากฟาร์มเพาะเลี้ยงร้อยละ 1.09 และร้อยละ .21 ตามลำดับ กลไกของตลาดและเส้นทางคมนาคม ซึ่งจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความได้เปรียบ เพราะอยู่ใกล้และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกในการติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งตลาดใหญ่

3.6.2 สรุปแบ่งกลุ่มอำเภอตามปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้

สำหรับปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ในระดับอำเภอ ปี พ.ศ. 2523 จากสำนักงานประมงจังหวัดในอนุภาคสามารถแบ่งกลุ่มตามปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ 4 กลุ่ม อำเภอ

1. กลุ่มอำเภอที่มีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้มากกว่า 1,700 ตัน ประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางปะกง (4,368) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (2,585) อำเภอบางคลา (2,503) และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (1,780)
2. กลุ่มอำเภอที่มีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ระหว่าง 185 - 1,700 ตัน ประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบ้านโพธิ์ (473) อำเภอบ้านสร้าง (470) อำเภอกบินทร์บุรี (294) และอำเภอองครักษ์ (186)
3. กลุ่มอำเภอที่มีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ระหว่าง 20-185 ตัน ประกอบด้วย 10 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบ้านนา (130) อำเภอเมืองนครนายก (107) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (95) อำเภออรัญประเทศ (83) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (60) อำเภอปากพลี (57) อำเภอพนมสารคาม (53) อำเภอโคกปีบ (33) อำเภอสนามชัยเขต (25) อำเภอประจันตคาม (22)
4. กลุ่มอำเภอที่มีปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้น้อยกว่า 20 ตัน ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (6) อำเภอสระแก้ว (3) อำเภอตาพระยา (2) กิ่งอำเภอราชสาส์น (1.3) อำเภอวัฒนานคร (.8) และกิ่งอำเภอนาคี (.4)

ตารางที่ 11 แสดงเปรียบเทียบปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้จากธรรมชาติและการ
เพาะเลี้ยงในปี พ.ศ. 2521

(ตัน)

	ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ พ.ศ. 2521		
	ทั้งหมด	ธรรมชาติ	เพาะเลี้ยง
ละเชิงเทรา	16,546.00	9,572.60	6,973.40
	89.96	52.05	37.91
ปราจีนบุรี	547.00	347.10	199.90
	2.98	1.89	1.09
นครนายก	1,300.00	1,260.80	39.20
	7.06	6.85	.21
ภาค	18,393.00	11,180.50	7,212.50
	100.00	60.79	39.27

ที่มา: กรมประมงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 12 แสดงการเปลี่ยนแปลงและปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ในช่วงปี พ.ศ.

2519 - 2523

(ตัน)

	ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้		การเปลี่ยนแปลง	
	พ.ศ. 2519	พ.ศ. 2523	ตัน	ร้อยละ
ฉะเชิงเทรา	16,676.00	12,187.00	-4,489	-26.92
	.89.28	.88.73		
ปราจีนบุรี	556.00	1,068.00	+ 512	+92.09
	2.98	7.78		
นครนายก	1,446.00	479.00	- 967	-66.37
	7.74	3.49		
ภาค	18,678.00	13,734.00	-4,944	-26.47
	100.00	100.00		

ที่มา: สำนักงานประมงจังหวัดฉะเชิงเทรา, จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก

หมายเหตุ + หมายถึงเพิ่ม - หมายถึงลด

3.7 การป่าไม้

การป่าไม้ เป็นสาขาหนึ่งของการ เกษตร แต่เนื่องจากการป่าไม้ของอนุภาคนี้นับมูลค่าการผลิต ปี พ.ศ.2523 (ราคาคงที่ปี พ.ศ.2515) จากของบัญชีประชาชาติเพียง 24.7 ล้านบาท ซึ่งนับว่าเป็นอัตราส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาการ เกษตรกรรมทั้งหมด ประกอบกับมีข้อจำกัดด้านการจัดเก็บ และความพร้อมของข้อมูลในการศึกษา จึงมิได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์

3.8 อุตสาหกรรม เกษตรและอุตสาหกรรม เกี่ยวเนื่อง

การศึกษาในเรื่องของอุตสาหกรรม ผู้ศึกษาใช้แรงงาน เป็น เครื่องกำหนดขนาดของโรงงาน ความสำคัญบริเวณและแหล่งรับซื้อผลผลิตบริการแก่ เกษตรกรในท้องถิ่น ซึ่งอุตสาหกรรม เกษตรจะกระจายตัวอยู่ตามแหล่งผลิตวัตถุดิบที่โรงงานต้องการ ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งวัตถุดิบเข้าสู่โรงงาน ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง โรงงานแปรรูปไม้ โรงงานผลิตน้ำมันพืช และ โรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เค้น สำหรับอุตสาหกรรม เกี่ยวเนื่อง ส่วนมากจะอยู่ในแหล่งที่เป็นศูนย์กลางที่มีการคมนาคมสะดวก เพื่อที่จะสะดวกในการ รับวัตถุดิบจากภายนอก อนุภาคและจำหน่ายแก่ เกษตรกรใน เขตอิทธิพล ได้แก่ โรงงานผลิตปุ๋ยเคมี ปุ๋ยธรรมชาติ โรงงานผลิตและซ่อม เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการ เกษตร

3.8.1 อุตสาหกรรม เกษตร

3.8.1.1 โรงสีข้าว

โรงสีข้าวที่จดทะเบียนกับกรมโรงงาน

กระทรวงอุตสาหกรรมถึงปี พ.ศ.2523 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนโรงงานที่ ไร้กับโรงสีข้าวทั้งหมด 3,732 คน สามารถจำแนกความสำคัญและแหล่งรับซื้อผลผลิต

ออกได้ 3 บริเวณ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. บริเวณอำเภอบ้านโพธิ์ - เมืองฉะเชิงเทรา - บางน้ำเปรี้ยว ซึ่งประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า และอำเภอบางปะกง บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานในโรงสีข้าว 1,524 คนหรือร้อยละ 40.84 ของจำนวนแรงงานในโรงสีข้าว เป็นบริเวณที่สะดวกในการขนส่งทางน้ำและอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง ซึ่งเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดของอนุภาค

2. บริเวณอำเภอบินทร์บุรี - สระแก้ว - ศรีมหาโพธิ์ ซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสระแก้ว อำเภอบินทร์บุรี และอำเภอศรีมหาโพธิ์ บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานในโรงสีข้าว 695 คนหรือร้อยละ 18.62 เป็นบริเวณที่สะดวกในการคมนาคมทางบกซึ่งสามารถติดต่อกับภาคตะวันออก ฉียงเหนือได้ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางรถไฟสายตะวันออกผ่านบริเวณนี้

3. บริเวณอำเภอเมืองนครนายก - อำเภอบ้านนา ซึ่งประกอบด้วย 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก และอำเภอบ้านนา บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานในโรงสีข้าว 392 คนหรือร้อยละ 10.34 เป็นบริเวณซึ่งมีการคมนาคมทางบกสะดวกและแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของจังหวัดนครนายก

นอกจากนี้ยังมีบริเวณ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอประจันตคาม อำเภออรัญประเทศ และอำเภอพนมสารคาม เป็นบริเวณย่อยซึ่งกระจายตัวอยู่ตามแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ ๆ ของอนุภาค

3.8.1.2 โรงงานอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง

โรงงานอุตสาหกรรมมันสำปะหลังที่จัดทะเบียนกับกรมโรงงานกระทรวงอุตสาหกรรมถึงปี พ.ศ.2523 ในภาคตะวันออกคอนโหมมีจำนวนแรงงานที่ไต่กับโรงงานอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง 2,610 คน สามารถจำแนกความสำคัญ

และแหล่งรับซื้อผลผลิตออกได้ 2 บริเวณ เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. บริเวณอำเภอพนมสารคาม - ศรีมหาโพธิ์ - กบินทร์บุรี - สระแก้ว ซึ่งประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอ กบินทร์บุรี อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอสระแก้ว และอำเภอพนมสารคาม บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง 2,077 คนหรือร้อยละ 79.58 บริเวณนี้มีการคมนาคมขนส่งทางบกสะดวกทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ คือ ทางรถยนต์สามารถติดต่อกับภาคตะวันออกตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้สะดวก สำหรับทางรถไฟนั้นมีทางรถไฟสายตะวันออกผ่านอำเภอ กบินทร์บุรี และอำเภอ สระแก้ว และบริเวณนี้เป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดของอนุภาค คือ ประมาณร้อยละ 55.52 ของพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งอนุภาค

2. บริเวณอำเภอบางปะกง ประกอบด้วยอำเภอบางปะกง เพียงอำเภอเดียว บริเวณนี้การคมนาคมสะดวกสำหรับการติดต่อกับภาคตะวันออกตอนล่าง กรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อกับต่างประเทศได้สะดวกมาก โดยผ่านปากแม่น้ำบางปะกงลงสู่อ่าวไทย คู่มืออนุภาคการคมนาคมที่สะดวกจะเป็นเหตุผลเกี่ยวเท่านั้น เพราะอำเภอบางปะกงจากการสำรวจระดับหมู่บ้านของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ.2522 ปรากฏว่าอำเภอบางปะกงไม่มีเนื้อที่ในการปลูกมันสำปะหลังเลย

3.8.1.3 โรงงานแปรรูปไม้

โรงงานแปรรูปไม้ที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานกระทรวงอุตสาหกรรมถึงปี พ.ศ.2523 ในภาคตะวันออกตอนบนมีจำนวนแรงงานที่ไข้กับโรงงานแปรรูปไม้ 1,042 คน สามารถจำแนกความสำคัญและแหล่งรับซื้อผลผลิตออกได้ 2 บริเวณ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. บริเวณอำเภอสระแก้ว - กบินทร์บุรี อรัญประเทศซึ่งประกอบไปด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอวัฒนานคร บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานในโรงงานแปรรูปไม้ 635 คนหรือร้อยละ 60.94 เป็นบริเวณที่อยู่ติดกับพื้นที่ป่าไม้และมีเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์และทางรถไฟสะดวก

2. บริเวณอำเภอบางคล้า - อำเภอพนมสารคาม ซึ่งประกอบไปด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางคล้า อำเภอพนมสารคาม และอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานในโรงงานแปรรูปไม้ 208 หรือร้อยละ 19.96 เป็นบริเวณที่มีขอบของพื้นที่ป่าไม้และมีการคมนาคมทางน้ำสะดวก คือ ไม่นั่ง จากป่าบริเวณของอำเภอพนมสารคามและอำเภอสนามชัย เขตชนสง เข้ามายังโรงงานแปรรูปไม้ในอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางคล้า และอำเภอพนมสารคามโดยทางน้ำ ผ่านคลองสี่ัคและคลองท่าลาดลงสู่แม่น้ำบางปะกง นอกจากนี้การคมนาคมทางรถยนต์ที่สะดวกทำให้การขนส่งซุง เป็นไปไคงายและคล่องตัว

3.8.1.4 อุตสาหกรรมเกษตรอื่น ๆ ที่เคิน ไค้แก

อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ บริเวณอำเภอบางปะกง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งบริเวณเหล่านี้มีการเลี้ยงสัตว์ประเภทให้อาหารมาก (ไก่ เป็ด และสุกร) และอุตสาหกรรมหน่อไม้ในบริเวณอำเภอเมืองปราจีนบุรี ซึ่งเป็นบริเวณที่มีไม้ไค้คงมากแห่งหนึ่งของอนุภาค

3.8.2 อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

ซึ่งไค้แก อุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยและอุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตร อุตสาหกรรมผลิตปูนนั้นมีอยู่ที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว และอำเภอองครักษ์ สำหรับอุตสาหกรรมซ่อม ผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรที่จดทะเบียนกรมโรงงาน ปี พ.ศ.2523 จำนวน 178 คน ซึ่งจำแนกตาม

ความสำคัญและแหล่งให้บริการได้ 2 บริเวณ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย
ได้แก่

1. บริเวณอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา - บางน้ำเปรี้ยว - บ้าน
โพธิ์ ประกอบด้วย 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบางน้ำ
เปรี้ยว และอำเภอบ้านโพธิ์ บริเวณนี้มีจำนวนแรงงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม
กรรมชอม ผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตร 132 คน หรือร้อยละ 74.16
บริเวณนี้เป็นบริเวณที่สะดวกในการรับเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีพื้นที่ได้รับการชลประ
ทานมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลช่วยในการ เก็บเกี่ยวและ
เตรียมดินในการเพาะปลูก จึงเป็นสิ่งเอื้ออำนวยให้โรงงานอุตสาหกรรมชอมผลิต
เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรดำเนินกิจการอยู่ได้

2. บริเวณอำเภอเมืองปราจีนบุรี - บ้านสร้าง ประกอบด้วย
2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี และอำเภอบ้านสร้าง บริเวณนี้มีจำนวน
แรงงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมชอม ผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการ
เกษตร 42 คน หรือร้อยละ 23.60 บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ไม่สะดวกในการรับ
เทคโนโลยี เพราะอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร และมีพื้นที่ได้รับการชลประทานน้อย
กว่าบริเวณแรก

3.8.3 ความสำคัญอุตสาหกรรม เกษตร และอุตสาหกรรม เกี่ยว เนื่องกับ การเกษตรกรรม

อุตสาหกรรม เกษตร และอุตสาหกรรม เกี่ยว เนื่องในภาคตะวันออก
ออกตอนบน ประกอบด้วย โรงสีข้าว โรงงานอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง โรงงาน
แปรรูปไม้ โรงงานอุตสาหกรรมชอม ผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการ เกษตร
โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงงานปุ๋ยเคมีและปุ๋ยธรรมชาติ โรงงานผลิตน้ำมันพืช
โรงงานทำลูกชิ้น และโรงงานโมและกระเพาะ เมล็ดพืช ซึ่งอุตสาหกรรม เกษตร

จำเป็นต้องใช้ผลผลิตทางด้านการเกษตร เป็นวัตถุดิบและบริการแก่เกษตรกร จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรพยายามเพิ่มผลผลิตซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาเกษตรกรรวมทั้งในการวิเคราะห์ใช้จำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรต่อจำนวนประชากรเกษตร 100 คน ปรากฏว่าทั้งก่อนภาคมีจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องต่อจำนวนประชากร 100 คน เท่ากับ .731 คน สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้จำนวนของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรต่อประชากรเกษตร 100 คนได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ (ดูตารางที่ 8)

1. กลุ่มอำเภอที่มีจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องต่อจำนวนประชากรเกษตร 100 คน น้อยกว่า .350 คน ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น (.055) อำเภอราชสาส์น (.087) อำเภอสนามชัยเขต (.088) อำเภอตาพระยา (.152) อำเภอชาติ (.175) และอำเภอองค์กรักษ์ (.206)

2. กลุ่มอำเภอที่มีจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องต่อจำนวนประชากรเกษตร 100 คน ระหว่าง .350 - .500 คน ประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก (.361) อำเภอประจันตคาม (.444) อำเภอปากพลี (.445) และอำเภอบ้านนา (.451)

3. กลุ่มอำเภอที่มีจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องต่อจำนวนประชากรเกษตร 100 คน ระหว่าง .500 - 1.000 คน ประกอบด้วย 2 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอวัฒนานคร (.508) อำเภอบ้านสร้าง (.552) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (.560) อำเภอเมืองตราด (.592) อำเภอโคกปีบ (.617) อำเภอบางคล้า (.719) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (.723) และอำเภออรัญประเทศ (.926)

4. กลุ่มอำเภอที่มีจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมและ
อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องต่อจำนวนประชากร เกษตร 100 คน มากกว่า 1,000 คน
ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ อำเภอสระแก้ว
(1.155) อำเภอบานโพธิ์ (1.163) อำเภอพนมสารคาม (1.171) อำเภอบาง
ปะกง (1.270) อำเภอกบินทร์บุรี (1.275) และอำเภอศรีมหาโพธิ์ (1.693)

3.8.4 เปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขา เกษตรกรรมและสาขาอุตสาหกรรม รวมกับมูลค่าผลิตภัณฑ์รวม

ซึ่งการเปรียบเทียบจะสะท้อนให้เห็นถึงบริเวณที่ซึ่งเป็นแหล่ง
ผลิตทางด้านการเกษตรกรรมและการอุตสาหกรรม และบริเวณซึ่งเป็นแหล่งบริการแก่
เกษตรกรในท้องถิ่น ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2523 อนาคตนี้มีสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์
สาขา เกษตรกรรมและสาขาอุตสาหกรรมจากมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งหมดร้อยละ 61.96
และสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอ โดยใช้สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขา เกษตรกรรมและ
สาขาอุตสาหกรรมได้ 4 กลุ่ม (ดูตารางที่ 13) ได้แก่

1. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขา เกษตรกรรมและสาขา
อุตสาหกรรมมากกว่าร้อยละ 90 ประกอบด้วย 11 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมาก
ไปหาน้อย ได้แก่ กิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (96.51) อำเภอสนามชัยเขต (96.05)
อำเภอองครักษ์ (93.40) กิ่งอำเภอราชสาส์น (92.43) กิ่งอำเภอนาคี (91.10)
อำเภอบานโพธิ์ (90.53) อำเภอปากพลี (89.98) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (87.30)
อำเภอบางสร้าง (83.92) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (83.35) และอำเภอตาพระยา
(80.83)

2. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขา เกษตรกรรมและสาขา
อุตสาหกรรมระหว่างร้อยละ 60 - 80 ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับ
จากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางปะกง (76.23) อำเภอโคกปีบ (72.52)

อำเภอสระแก้ว (71.22) อำเภอวัฒนานคร (70.38) อำเภอบางคล้า (67.96)
และอำเภอกบินทร์บุรี (65.27)

3. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมและสาขาอุตสาหกรรม
ระหว่างร้อยละ 45 - 60 ประกอบด้วย 4 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมาก
ไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบานนา (53.23) อำเภอพนมสารคาม (52.75)
อำเภออรัญประเทศ (49.36) และอำเภอประจันตคาม (46.05)

4. กลุ่มอำเภอที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมและสาขาอุตสาหกรรม
นอกร้อยละ 45 ประกอบด้วย 3 อำเภอ ซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลากลาง
จังหวัดของทั้งสามจังหวัด เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมือง
ฉะเชิงเทรา (42.09) อำเภอเมืองนครนายก (36.48) และอำเภอเมืองปรา-
จีนบุรี (31.21)

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมเกษตร ปี พ.ศ. 2523

	จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมเกษตร และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง					คน		จำนวนแรงงานต่อ ประชากรเกษตร 100 คน
	รวม	อุตสาหกรรมเกษตร				อุตสาหกรรม เกี่ยวเนื่อง	รวมแรงงานทั้งหมด	
		ผู้ชาย	มันสำปะหลัง	แปรรูปไม้	อื่น ๆ			
เมืองฉะเชิงเทรา	517	375	-	50	92	112	629	.703
บางคลา	444	248	86	105	3	2	446	.719
บางน้ำเปรี้ยว	302	284	-	9	9	13	315	.560
บางปะกง	531	216	167	15	133	-	531	1.270
บ้านโพธิ์	418	401	-	17	-	7	425	1.163
พนมสารคาม	694	162	463	51	18	-	694	1.171
สุนามชัยเขต	28	9	19	-	-	-	28	.088
กิ่ง ราชสาสน์	12	12	-	-	-	-	12	.087
เมืองปราจีนบุรี	292	165	6	42	79	38	330	.592
บ้านสร้าง	148	146	-	2	-	4	152	.552
ประจันตคาม	167	113	24	27	3	-	167	.444
โคกป้อม	69	7	62	-	-	-	69	.617
ศรีมหาโพธิ์	696	125	535	36	-	-	696	1.693
กบินทร์บุรี	1,011	244	582	161	24	2	1,013	1.275
สระแก้ว	1,037	326	497	214	-	-	1,037	1.155
วัฒนานคร	247	95	55	97	-	-	247	.508
อรัญประเทศ	378	193	22	163	-	-	378	.926
ตาพระยา	57	45	12	-	-	-	57	.152
กิ่ง นาคู	49	-	42	-	7	-	49	.175
กิ่ง วังน้ำเย็น	16	5	11	-	-	-	16	.055
เมืองนครนายก	242	219	-	19	4	-	241	.361
ปากพลี	98	91	-	7	-	-	98	.445
บ้านนา	229	173	27	25	4	-	229	.481
องครักษ์	85	78	-	-	7	-	85	.206
ภาค	3,767	3,732	2,610	1,042	383	178	7,945	.731

ที่มา กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

4. นโยบายของรัฐที่มีต่อ เกษตรกรรม

สำหรับนโยบายของรัฐต่อการ เกษตรกรรม เป็นสิ่งที่ยากที่จะประเมินถึงได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษาจึงใช้จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตร สถาบันการ เกษตร และสิ้น เชื่อการ เกษตร การใช้เครื่องทุ่นแรง การใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อประเมินถึงการส่งเสริมการ เกษตร และใช้การ ใ้รับบริการสาธารณสุข และงบประมาณโครงการสร้างงานในชนบท ซึ่งจะชี้ให้เห็นการสนับสนุนให้ เกษตรกรรมมีสภาพอนามัย และสามารถพัฒนาท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง

4.1 การส่งเสริมการ เกษตร

4.1.1 จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตร สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายทางการส่งเสริมให้ เกษตรกรรมมีการปรับปรุง เทคนิคการ ผลิต ปลูกพืชให้เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ การใช้ปุ๋ยใช้ให้เหมาะสมกับชนิดของพืชและสมรรถนะของดิน ปรากฏว่าอัตราเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ในปี พ.ศ.2523 จากสำนักงานส่งเสริมการ เกษตรจังหวัดภายในอนุภาค 1.432 คน สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรต่อครัวเรือน เกษตร ได้ 4 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (ดูตารางที่ 14)

1. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรมากกว่า 4 คนต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 2 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิ่งอำเภอราชสาส์น (4.912) และอำเภอโคกปีบ (4.371)

2. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรระหว่าง 2-4 คนต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 7 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (2.643) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (2.281) อำเภอประจันตคาม (2.251) อำเภอบ้านโพธิ์ (2.211) อำเภอ

อรัญประเทศ (2.088) อำเภอบ้านสร้าง (2.086) และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว (2.040)

3. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระหว่าง 1-2 คน
 ต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 9 อำเภอ เรียงตามลำดับ
 จากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางคลา (1.885) อำเภอบางปะกง (1.625)
 อำเภอสนามชัยเขต (1.574) กิ่งอำเภอนาคี (1.544) อำเภอศรีมหาโพธิ์
 (1.418) อำเภอปากพลี (1.401) อำเภอสระแก้ว (1.267) อำเภอพนม
 สารคาม (1.143) และอำเภอองครักษ์ (1.120)

4. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรน้อยกว่า 1 คน
 ต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับ
 จากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอตาพระยา (.986) อำเภอบางนา (.881)
 อำเภอวัฒนานคร (.858) อำเภอกบินทร์บุรี (.723) อำเภอเมืองนครนายก
 (.696) และกิ่งอำเภอรังน้ำเย็น (.672)

4.1.2 สถาบันเกษตรกรและสินเชื่อ

สถาบันเกษตรกรมีหลายประเภท เช่น สหกรณ์การเกษตร
 สหกรณ์ประมง กลุ่มเกษตรกรทำไร่นา ทำสวนและอื่น ๆ กลุ่มยุวเกษตรกร
 กลุ่มแม่บ้าน (เคหะกิจ) สถาบันเกษตรกรที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การ
 เกษตรปล่อยสินเชื่อ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร จากสถิติปี
 การเพาะปลูก 2522 - 2523 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ทั้งอนุภาค
 มีสมาชิกสหกรณ์การเกษตร 24,206 ครัวเรือน ประกอบด้วยจังหวัดฉะเชิงเทรา
 8,535 ครัวเรือน หรือร้อยละ 35.26 จังหวัดปราจีนบุรี 11,344 ครัวเรือน
 หรือร้อยละ 46.87 และจังหวัดนครนายก 4,326 ครัวเรือนหรือร้อยละ 17.87
 และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรของอนุภาคทั้งหมด 20,569 ครัวเรือน ประกอบด้วย
 จังหวัดฉะเชิงเทรา 7,230 ครัวเรือนหรือร้อยละ 35.15 จังหวัดปราจีนบุรี

5,600 ครัวเรือน หรือร้อยละ 27.23 และจังหวัดนครนายก 7,739 ครัวเรือน หรือร้อยละ 37.62 นอกจากนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ยังปล่อยสินเชื่อให้แก่เกษตรกรโดยตรงอีกด้วย

สำหรับสินเชื่อทางการเกษตร ทำการศึกษาเฉพาะปริมาณเงินที่ใหญ่เท่านั้น ซึ่งถูกแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. เกษตรกรโดยตรง
2. สหกรณ์การเกษตร
3. กลุ่มเกษตรกร

ซึ่งทั้งอนภาคในปี พ.ศ.2523 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรยังปล่อยสินเชื่อ 432.63 ล้านบาท ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดจะเจียงเทรา 185.15 ล้านบาท ให้เกษตรกรกู้โดยตรง 154.50 ล้านบาทหรือร้อยละ 83.44 สมาชิกสหกรณ์การเกษตร 29.45 ล้านบาท หรือร้อยละ 15.91 และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร 1.20 ล้านบาท หรือร้อยละ .65 จังหวัดปราจีนบุรี 138.47 ล้านบาท ให้เกษตรกรกู้โดยตรง 100.10 ล้านบาท หรือร้อยละ 72.29 สมาชิกสหกรณ์การเกษตร 37.75 ล้านบาท หรือร้อยละ 27.26 สมาชิกกลุ่มเกษตรกร .62 ล้านบาท หรือร้อยละ .45 และจังหวัดนครนายก 108.81 ล้านบาท ให้เกษตรกรกู้โดยตรง 97.56 ล้านบาท หรือร้อยละ 89.66 สมาชิกสหกรณ์การเกษตร 10.40 ล้านบาท หรือร้อยละ 9.59 สมาชิกกลุ่มเกษตรกร .82 ล้านบาท หรือร้อยละ .75 ซึ่งจำนวนเงินใหญ่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในปี พ.ศ.2523 เพิ่มจากปี พ.ศ.2518 ถึง 364.31 ล้านบาท หรือร้อยละ 564.81 ซึ่งมีสัดส่วนการเพิ่มในแต่ละจังหวัดมีดังต่อไปนี้ จังหวัดจะเจียงเทราเพิ่มขึ้น 148.01 ล้านบาท หรือร้อยละ 40.63 จังหวัดปราจีนบุรีเพิ่มขึ้น 120.71 ล้านบาท หรือร้อยละ 33.13 และจังหวัดนครนายกเพิ่มขึ้น 95.59 ล้านบาท หรือร้อยละ 26.24 (ดูจากตารางที่ 15)

จำนวนการให้เงินกู้ยืมครัวเรือน ปรากฏว่าจำนวนเงินกู้ยืมที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้กู้ยืมครัวเรือน เกษตรกรโดยตรงของธนาคาร 2,923.14 บาทต่อครัวเรือน พบว่าจังหวัดฉะเชิงเทรามีจำนวนเงินกู้ยืมครัวเรือน เกษตรกรโดยตรง (5,233.56) สูงกว่าอัตราการใหญ่ของธนาคาร และจังหวัดที่มีจำนวนเงินให้กู้ยืมครัวเรือน เกษตรกรโดยตรงต่ำกว่าอัตราการใหญ่ของธนาคาร ได้แก่ จังหวัดนครนายก (2,729.10) และจังหวัดปราจีนบุรี (1,813.27) ตามลำดับ สำหรับสหกรณ์การเกษตรนั้นมีจำนวนเงินให้กู้ยืมครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรของธนาคาร 3,207.05 บาทต่อครัวเรือน , พบว่าจังหวัดนครนายกมีจำนวนเงินให้กู้ยืมครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์ (2,411.00) ต่ำกว่าอัตราการใหญ่ของธนาคาร และจังหวัดที่มีจำนวนเงินให้กู้ยืมสมาชิกสหกรณ์การเกษตรสูงกว่าอัตราการใหญ่ของธนาคาร ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา (3,450.49) และจังหวัดปราจีนบุรี (3,327.45) ตามลำดับ และกลุ่มสมาชิกกลุ่มเกษตรกรพบว่ามีจำนวนเงินให้กู้ยืมครัวเรือนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรของธนาคารต่ำมาก คือ 128.35 บาทต่อครัวเรือน พบว่าจังหวัดฉะเชิงเทรามีจำนวนเงินให้กู้ยืมครัวเรือนสมาชิกกลุ่มเกษตรกร (165.98) สูงกว่าอัตราการใหญ่ของธนาคาร และจังหวัดที่มีจำนวนเงินให้กู้ยืมครัวเรือนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรต่ำกว่าอัตราการใหญ่ของธนาคาร ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี (110.71) และจังหวัดนครนายก (105.56) ตามลำดับ

การให้สินเชื่อทางด้านการเกษตรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอยู่ในขั้นที่ต่ำมากไม่เพียงพอแก่การลงทุนของเกษตรกร จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า ในปีการเพาะปลูกปี 2521 - 2522 พบว่ารายจ่ายเป็นเงินสดทางการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา 21,611 บาทต่อครัวเรือน จังหวัดนครนายก 18,236 บาทต่อครัวเรือน และจังหวัดปราจีนบุรี 10,479 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกษตรกรในธนาคารนี้จำเป็นต้องกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนจากแหล่งเงินทุนเอกชน

4.1.3 การใช้เครื่องทุ่นแรงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสำมะโนเกษตรปี พ.ศ.2521 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการใช้รถไถนาต่อพื้นที่เพาะปลูก .00526 คันต่อไร่ ปรากฏว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราการใช้รถไถนาต่อพื้นที่เพาะปลูก คือ .00947 คันต่อไร่ ซึ่งสูงที่สุดของอนุภาคและสูงกว่าอัตราการใช้รถไถนาของอนุภาคจังหวัดที่มีอัตราการใช้รถไถนาต่อพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัดต่ำกว่าอัตราการใช้รถไถนาของอนุภาค ได้แก่ จังหวัดนครนายกและจังหวัดปราจีนบุรี คือ .00513 คันต่อไร่ และ .00275 คันต่อไร่ ตามลำดับ สำหรับอัตราการใช้รถไถนาประเภท 2 ล้อต่อพื้นที่เพาะ (รถไถนาสองล้อแบบเดินตามร่องและครกกรั่วไปนิยมใช้ในการทำนา) ปลูกข้าวของอนุภาค คือ .00561 คันต่อไร่ ปรากฏว่า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราการใช้รถไถนาประเภท 2 ล้อต่อพื้นที่เพาะปลูกข้าวของจังหวัดสูงที่สุด และสูงกว่าอัตราการใช้รถไถนาประเภท 2 ล้อของอนุภาค คือ .01243 คันต่อไร่ จังหวัดที่มีอัตราการใช้รถไถนาประเภท 2 ล้อต่อพื้นที่เพาะปลูกข้าวของจังหวัดต่ำกว่าอัตราการใช้รถไถนาประเภท 2 ล้อ ของอนุภาค ได้แก่ จังหวัดนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี คือ .00401 คันต่อไร่ และ .00189 คันต่อไร่ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 16)

4.1.4 การใช้ปุ๋ยเคมีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากสำมะโนเกษตร ปี พ.ศ.2521 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูก 15.54 กิโลกรัมต่อไร่ ปรากฏว่าจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดนครนายก มีอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งสูงกว่าอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีของอนุภาค คือ 30.89 กิโลกรัมต่อไร่ และ 17.94 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ และจังหวัดปราจีนบุรีมีอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูกต่ำที่สุดของอนุภาค คือ 5.45 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่และปลูกข้าวของอนุภาค คือ 20.48 กิโลกรัมต่อไร่ ปรากฏว่าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูกข้าวของจังหวัดสูงที่สุด คือ 41.02 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูกข้าวของอนุภาค

จังหวัดที่มีอัตราการขยายเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูกข้าวต่ำกว่าอัตราการขยายเคมีของ
อนุภาค ไคแก จังหวัดนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี คือ 18.84 กิโลกรัมต่อไร่
และ 7.86 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 16)

เป็นที่น่าเสียดายว่า ปริมาณสินเชื่อทางการเกษตร การใช้จ่ายของรัฐ
การขยายเคมี ไม่มีข้อมูลในระดับอำเภอ จึงไม่สามารถนำมาใช้เพื่อกำหนดระดับ
การพัฒนาเกษตรได้

4.2 การได้รับบริการสาธารณสุข ของ เกษตรกร

จำนวนพนักงานอนามัย สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของรัฐบาลทาง
ด้านสาธารณสุข ซึ่งพนักงานอนามัย เป็นหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขที่สามารถให้บริการ
ทางด้านสาธารณสุขแก่เกษตรกรได้โดยตรง และกระจายลงไปอยู่ในตำบล นอกจากนี้
นี้ยังสามารถช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นค่าเดินทาง เพื่อเข้ามารับการ
บริการทางด้านการรักษาพยาบาลภายใน เมืองจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และ
สำนักงานส่งเสริมการเกษตรจังหวัดภายในอนุภาค ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2523
อัตราเจ้าพนักงานอนามัยต่อครัวเรือนเกษตรกร 1,000 ครัวเรือน 1.249 คน
สามารถแบ่งกลุ่มอำเภอ โดยใช้เจ้าพนักงานอนามัยต่อครัวเรือนเกษตรกรได้ 3 กลุ่ม
เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ไคแก (ดูตารางที่ 14)

1. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าพนักงานอนามัยมากกว่า 2 คน ต่อครัว
เรือนเกษตรกร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 6 อำเภอ เรียงตามลำดับจาก
มากไปหาน้อย ไคแก ถึงอำเภอราชสาส์น (2.807) อำเภอองครักษ์ (2.240)
อำเภอเมืองนครนายก (2.226) อำเภอบ้านโพธิ์ (2.211) อำเภอบ้านนา (2.115)
และอำเภอปากพลี (2.102)

2. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าพนักงานอนามัยระหว่าง 1-2 คน ต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 10 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (1.937) อำเภอบางปะกง (1.857) อำเภอบางคลา (1.676) อำเภออรัญประเทศ (1.624) อำเภอตาพระยา (1.577) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (1.452) กิ่งอำเภอนาคี (1.287) อำเภอสนามชัยเขต (1.259) อำเภอประจันตคาม (1.250) และอำเภอบางสร้าง (1.192)

3. กลุ่มอำเภอที่มีเจ้าพนักงานอนามัยน้อยกว่า 1 คนต่อครัวเรือน เกษตร 1,000 ครัวเรือน ประกอบด้วย 8 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอสระแก้ว (.958) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (.874) อำเภอโคกขี้ (874) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (.709) อำเภอวัฒนานคร (.644) อำเภออเภินทรบุรี (.612) อำเภอพนมสารคาม (.571) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (.537)

4.3 งบประมาณโครงการสร้างงานในชนบท (กสข.)

โครงการสร้างงานในชนบท มีส่วนช่วยเหลือมิรายใดของ เกษตรกร นโยบายของรัฐในการศึกษาใช้จำนวนงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบทที่แต่ละอำเภอได้รับในปีงบประมาณ 2523 2524 และ 2525 นำมาเฉลี่ย (จากสำนักงานจังหวัด) และจำนวนประชากรที่ได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบท ในเดือนธันวาคมของปี พ.ศ. 2522 2523 และ 2524 มาเฉลี่ย ซึ่งการได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบทได้มีการพิจารณาเป็นรายตำบล โดยคำนึงถึงจำนวนประชากร ขนาดของพื้นที่และระดับความยากจน (ทางอำเภอเป็นผู้กำหนด) ปรากฏว่า อนุภาคนี้ได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบท เฉลี่ยในรอบ 3 ปี 57.86 บาทต่อหัวประชากร ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มอำเภอโดยใช้จำนวนเงินตามโครงการสร้างงานในชนบทต่อหัวประชากรออกได้ 4 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (ดูตารางที่ 14)

1. กลุ่มอำเภอที่ได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบทต่อหัวประชากรมากกว่า 75 บาทต่อบุคคล ประกอบด้วย 3 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิ่งอำเภอราชดำเนิน (85.75) กิ่งอำเภอนาคี (77.03) และอำเภอบ้านโพธิ์ (76.17)
2. กลุ่มอำเภอที่ได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบทต่อหัวประชากรระหว่าง 60 - 75 บาทต่อบุคคล ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอปากพลี (68.18) อำเภอบ้านสร้าง (65.12) อำเภอองครักษ์ (63.87) อำเภออรัญประเทศ (63.36) และกิ่งอำเภอวังน้ำเย็น (60.16)
3. กลุ่มอำเภอที่ได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบทต่อหัวประชากรระหว่าง 45 - 60 บาทต่อบุคคล ประกอบด้วย 11 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต (58.02) อำเภอเมืองปราจีนบุรี (56.59) อำเภอวัฒนานคร (54.55) อำเภอโคกปีบ (54.08) อำเภอบางคลา (53.99) อำเภอเมืองนครนายก (50.82) อำเภอตาพระยา (49.59) อำเภอศรีมหาโพธิ์ (47.97) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (47.00) อำเภอบางนา 45.96) และอำเภอสระแก้ว (45.95)
4. กลุ่มอำเภอที่ได้รับงบประมาณตามโครงการสร้างงานในชนบทต่อหัวประชากรน้อยกว่า 45 บาทต่อบุคคล ประกอบด้วย 5 อำเภอ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว (42.32) อำเภอภินทรบุรี (38.60) อำเภอบางปะกง (34.86) อำเภอพนมสารคาม (34.10) และอำเภอประจันตคาม (33.06)

ตารางที่ 14 แสดงอัตราเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร, เจ้าหน้าที่งานอนามัยปี พ.ศ. 2523 และเงินตามโครงการสร้างงาน
ในชนบทเฉลี่ยระหว่างปีงบประมาณ 2523-2525

	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ต่อครัวเรือนเกษตร 1,000 ครัวเรือน	เจ้าหน้าที่งานอนามัย ต่อครัวเรือนเกษตร 1,000 ครัวเรือน	งบประมาณ กสร.ต่อประชากรที่ได้รับ (บาท) เฉลี่ยระหว่าง ปีงบประมาณ 2523 - 2525
เมืองฉะเชิงเทรา	2.643	1.937	47.00
บางคล้า	1.885	1.676	53.99
บางน้ำเปรี้ยว	2.040	.874	42.32
บางปะกง	1.625	1.857	34.32
บ้านโพธิ์	2.211	2.211	76.27
พนมสารคาม	1.143	.571	34.10
สนามชัยเขต	1.574	1.259	58.20
กิ่งอำเภอราชสาส์น	4.912	2.807	85.75
เมืองพร้าจีนบุรี	2.281	1.452	56.59
บ้านสร้าง	2.086	1.192	65.21
ประจักษ์คคาม	2.251	1.250	33.06
โคกปีบ	4.371	.874	54.08
ศรีมหาโพธิ์	1.418	.709	47.97
กบินทร์บุรี	.723	.612	38.60
สระแก้ว	1.267	.958	45.95
วัฒนานคร	.858	.644	54.55
อรุณประทีป	2.088	1.624	63.36
ศุภพระยา	.986	1.577	49.59
กิ่งอำเภอนาคู	1.544	1.287	77.03
กิ่งอำเภอนำเข้ยน	.672	.537	60.16
เมืองนครนายก	.696	2.226	50.82
ปากพลี	1.401	2.102	68.18
บ้านนา	.881	2.115	45.96
องครักษ์	1.120	2.240	63.87
ภาค	1.432	1.249	57.75

ที่มา - สำนักงานส่งเสริมการเกษตร, สำนักงานสาธารณสุขและสำนักงานจังหวัดนครนายก, ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนเงินเชื่อที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
 ให้ออกแก่เกษตรกร สมาชิกสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร
 ปี พ.ศ. 2523

จำนวนเงินให้กู้ (ล้านบาท)	ภาค	ละโว้	ปราจีนบุรี	นครนายก
พ.ศ. 2518	68.12	37.14	17.76	13.22
พ.ศ. 2523	432.43	185.15	138.47	108.81
การเปลี่ยนแปลง	364.31	148.01	120.71	95.59
ร้อยละ	564.81	398.52	679.67	723.07
สัดส่วนของการเพิ่ม	100	40.63	33.13	26.24
เกษตรกรโดยตรง	352.16	154.50	100.10	97.56
ร้อยละ	81.44	85.44	72.29	89.66
สหกรณ์การเกษตร	77.63	29.45	37.75	10.43
ร้อยละ	17.95	15.91	27.26	9.59
กลุ่มเกษตรกร	2.64	1.20	.62	.82
ร้อยละ	.61	.65	.45	.75
ต่อครัวเรือน (บาท)				
เกษตรกรโดยตรง	2,923.14	5,233.56	1,813.27	2,729.10
สหกรณ์การเกษตร	3,207.05	3,450.49	3,327.45	2,411.00
กลุ่มเกษตรกร	128.33	165.98	110.21	105.96
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร (บาท)	-	21,611.-	10,475.-	18,236.-

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ : รายจ่ายเงินสดทางการเกษตรต่อครัวเรือน ปี พ.ศ. 2521/2522

ตารางที่ 16 แสดงการใช้รถไถนาและปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูกปี พ.ศ. 2521

	ฉะเชิงเทรา	ปราจีนบุรี	นครนายก	ภาค
พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (ไร่)	1,278,761	2,105,816	682,130	4,066,707
พื้นที่เพาะปลูกข้าว (กก)	914,219	1,404,346	640,394	2,959,454
ปริมาณปุ๋ยเคมีที่ใช้ทั้งหมด	39,502,579	11,473,531	12,237,892	63,214,052
การใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่เพาะปลูก	30.89	5.45	17.94	15.54
ปริมาณปุ๋ยเคมีที่ใช้กับข้าว	37,505,820	11,040,383	12,061,991	60,608,194
การใช้ปุ๋ยเคมีต่อพื้นที่ปลูกข้าว	41.02	7.85	18.94	20.479
จำนวนรถไถนา (คัน)	12,114	5,784	3,500	23,370
การใช้รถไถนาต่อพื้นที่เพาะปลูก	.00947	.00275	.00513	.00526
จำนวนรถไถนาประเภท 2 ล้อ	11,368	2,651	2,569	16,588
การใช้รถไถนาต่อพื้นที่ปลูกข้าว	.01243	.00189	.00401	.00561

ที่มา: สำนักเกษตร 2521 จังหวัดปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และนครนายก

ตารางที่ 7.3, 8.2 และ 8.3 จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ